

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิด ยุทธวิธี และแผนงาน รวมทั้งวิธีการในการดำเนินงานวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. แนวคิดการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
2. แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน
3. แนวคิดทฤษฎีการตรวจสอบทรัพยากร
4. แนวคิดการวางแผนยุทธศาสตร์แบบบูรณาการ
5. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. บริบทพื้นที่ที่ศึกษา

1. แนวความคิดการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การท่องเที่ยวนับเป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญของหลาย ๆ ประเทศและมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยการพัฒนาและสร้างความสำคัญให้กับเศรษฐกิจได้รวดเร็วกว่าอุตสาหกรรมอื่น อันเป็นผลจากความก้าวหน้าทางวิทยาการ เทคโนโลยีด้านการคมนาคมและโทรคมนาคม ซึ่งรวมถึงการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ความสะดวกและรวดเร็วในการเดินทาง นอกจากนี้สถานการณ์และแนวโน้มการท่องเที่ยวมีทิศทางขยายตัวมากขึ้น ก่อให้เกิดรายได้แก่ประเทศชาติได้อย่างมหาศาล เพราะไม่เพียงแต่นักท่องเที่ยวภายในประเทศเท่านั้น แต่รวมถึงนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติซึ่งจะนำเงินตราต่างประเทศเข้ามาใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศ เป็นค่าที่พัก ค่าอาหาร ค่าสินค้าที่ระลึก ใช้บริการต่าง ๆ มากมาย ซึ่งเป็นผล ให้เศรษฐกิจของท้องถิ่นและประเทศโดยรวมมีความเจริญก้าวหน้าขึ้นอย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตามเมื่อมนุษย์มีการเดินทางจากที่หนึ่งที่เป็นที่อยู่อาศัยไปยังอีกที่หนึ่งทีถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศ แม้ว่าจะไม่ใช่สิ่งจำเป็นพื้นฐานหรือปัจจัยสี่ของมนุษย์ ย่อมก่อให้เกิด พฤติกรรมความรู้สึกต่าง ๆ ระหว่างการเดินทางที่สำคัญ ก่อให้เกิดความเข้าใจเพื่อนมนุษย์ต่างถิ่นต่างภาษา นอกจากนั้นการเดินทางท่องเที่ยวไปในถิ่นที่ไม่เคยรู้จักไม่เคยเห็น ความประทับใจ ในสิ่งต่าง ๆ จะสะท้อนให้เกิดความรักและหวงแหนทรัพยากรและมรดกทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตน ซึ่งมีผู้เสนอแนวความคิดการท่องเที่ยว ดังนี้

แมคอินทอช และโกลด์เนอร์ (McIntosh and Goeldner 1984 :132-135) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นผลรวมของปรากฏการณ์ต่าง ๆ และความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับธุรกิจและบริการต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับกิจกรรมหรือการสร้างความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือน

จีและชอย (Gee and Choy 1989 : 98-101) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นการเดินทางที่ทำให้ให้นักท่องเที่ยวมีความเพลิดเพลินสนุกสนาน โดยที่นักเดินทางนั้นคือนักท่องเที่ยวนั่นเอง

ดุย ชุมสาย (2527: 38-42) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นการเดินทางที่ขึ้นอยู่กับจิตใจและความรู้สึกของผู้เดินทาง

จากแนวความคิดสรุปได้ว่า ความหมายของการท่องเที่ยว คือ การท่องเที่ยวมาซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และประชาชนของประเทศ รวมถึงการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของสถานที่ที่น่าสนใจภายในประเทศให้กับชาวต่างประเทศได้เข้าใจถึงวัฒนธรรมประเพณี และนอกเหนือจากนั้นทำให้ผู้เดินทางท่องเที่ยวได้พักผ่อน มีประสบการณ์ และสร้างสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อนมนุษย์ ความหมายของการท่องเที่ยวควรมีลักษณะ

1. เป็นการเดินทางไปที่อื่นอย่างชั่วคราวและ
2. ไปด้วยความสมัครใจและเดินทางไปโดยมิได้ไปประกอบอาชีพให้เกิดรายได้

ส่วนแนวความคิดและความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้น ผู้วิจัยได้สรุปออกมาดังนี้

ความหมายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

สุวิทย์ ยอดมณี (2535 : 78-80) ให้คำนิยามว่า นิเวศทัศน์ หมายถึง การพานักท่องเที่ยวไปที่ใดที่หนึ่งที่มีสภาพธรรมชาติสมบูรณ์ และผู้ที่พานักท่องเที่ยวเข้าไปต้องมีความสามารถที่อธิบายทางวิชาการให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจสิ่งต่างๆ ว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร

เสรี วงษ์ไพจิตร (2534 : 429-439) ให้ความหมายว่า เป็นรูปแบบของการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เจริญเติบโตไปในทิศทางที่เหมาะสม โดยรักษาสภาพแวดล้อมที่ดั้งเดิมดั้งเดิมให้คงอยู่ควบคู่ไปกับการพัฒนาที่มุ่งอนุรักษ์คุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ เป็นการพัฒนาโดยถือว่าการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมในระบบนิเวศ สามารถใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมของระบบนิเวศโดยไม่ให้เป็นการเปลี่ยนแปลงหรือทำลาย

ภราเดช พยัฆวิเชียร (2540 : 3-10) กล่าวว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนต้องมีการบูรณาการใน 3 องค์ประกอบหลักคือ แหล่งท่องเที่ยว การบริการทางการท่องเที่ยว และการตลาดแต่ละองค์ประกอบจะต้องมีแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจน เช่นไปในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกัน เอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน

องค์ประกอบสำคัญที่ยังมิได้กล่าวถึงแต่มีความสำคัญมากคือ นักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวจะเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญอย่างมากที่จะทำให้การท่องเที่ยวพัฒนาไปอย่างยั่งยืน กล่าวคือ ในการท่องเที่ยวนั้น จะต้องพยายามให้เกิด ความรู้ และรับผิดชอบ วิธีการที่จะก่อให้เกิดทั้งความรู้และรับผิดชอบต่อจะต้องดำเนินการผ่านระบบการศึกษา ผ่านเยาวชน โดยมุ่งให้เกิดการปรับทัศนคติ ขันพื้นฐานของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งแวดล้อม การเพิ่มจริยธรรมทางสิ่งแวดล้อม การปรับแบบแผนการดำเนินชีวิต และการจัดระเบียบสังคมให้สอดคล้องกับธรรมชาติ เป็นต้น

กันน์ (Gunn 2002 : 389) ได้กล่าวว่า เป็นรูปแบบหนึ่งของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนสามารถทำให้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติควบคู่ไปกับการพัฒนาการท่องเที่ยวได้ โดยให้ความสำคัญต่อการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ และวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจด้วย

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542 : 51-54) อ้างถึงราชบัณฑิตสถานเรื่องการบัญญัติคำศัพท์ (Ecotourism) เป็นภาษาไทยให้มีความหมายว่า “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” คือ การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน ได้กำหนดขอบเขตการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ครอบคลุมลักษณะพื้นฐานขององค์ประกอบหลัก คือ

การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะกิจ และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบระบบนิเวศที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นเป็นสำคัญ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ในหมู่ผู้เกี่ยวข้องสิ่งแวดล้อมการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น อย่างเป็นประชาธิปไตย ในการพึ่งตนเองของชุมชนอีกด้วย เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

ความสำคัญของการท่องเที่ยว

กระบวนการท่องเที่ยวที่มีองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยว ตลาดการท่องเที่ยว และบริการท่องเที่ยวที่มีการเดินทางเข้ามาเกี่ยวข้อง การท่องเที่ยวจึงเป็นกระบวนการที่ตอบสนองความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว โดยมีเป้าหมายทางสังคมและเศรษฐกิจในกิจกรรมนี้เป็นการขยายกระบวนการท่องเที่ยวที่ครอบคลุมถึง รูปแบบการท่องเที่ยวและพฤติกรรมที่มีความรับผิดชอบต่อการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมของผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งที่เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว บริการการท่องเที่ยว การตลาด นักท่องเที่ยว รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ซึ่งก็คือ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ซึ่งเป็นจุดหมายหมาย (Destination) ของการท่องเที่ยวแหล่งธรรมชาตินี้อาจมีองค์ประกอบเฉพาะที่เป็นธรรมชาติ หรือ องค์ประกอบอื่นๆ ด้วย จุดเน้นของการท่องเที่ยวคือทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในแหล่งธรรมชาติ ที่สำคัญ คือความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity) ที่อยู่ในความสนใจของนักท่องเที่ยว แหล่งธรรมชาตินี้อาจไม่จำกัด หรือจำเป็นต้องเป็นแหล่งท่องเที่ยวตามที่กำหนดไว้ก็ได้ หากมีการท่องเที่ยวขึ้นในพื้นที่ใด ๆ สามารถจะทำให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะกิจ คือ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันขององค์ประกอบของแหล่งที่เป็นจุดหมายการท่องเที่ยวเอกลักษณ์ที่มีความหมายกว้าง ๆ ที่เป็น (Identity) หรือเฉพาะเจาะจงที่เป็นลักษณะจริงแท้ ณ ที่นั้น (Authentic) หรือเกิดขึ้นเฉพาะถิ่น (Endemic) หรือไม่เหมือนใคร (Unique) ทั้งนี้มุ่งเน้นที่ระบบนิเวศ (Ecosystem) ของพื้นที่นั้น ๆ เอกลักษณ์เฉพาะถิ่นนี้ นอกจากเป็นสิ่งดึงดูดใจการท่องเที่ยวแล้ว ยังเป็นสิ่งที่ต้องรักษาไว้ไม่ให้ถูก

ทำลาย หรือเปลี่ยนแปลงไป อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว หากมีการเปลี่ยนแปลง ต้องเป็นไปตามธรรมชาติ ส่วนแหล่งวัฒนธรรมนั้นเป็นการมุ่งเน้นจุดหมาย ของการท่องเที่ยว (Destination) ที่เป็นแหล่งธรรมชาติ รวมวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น หรือเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน วัฒนธรรมในที่นี้ให้หมายรวมถึงผลิตผลของมนุษย์อื่น ๆ เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุและแหล่งโบราณคดี ในสถานที่นั้น ๆ

แหล่งวัฒนธรรมโดยทั่วไปเป็นผลิตผลของความเจริญของมนุษย์ เป็นวิถีชีวิตที่พัฒนาจากลักษณะส่วนบุคคลจนเป็นสังคมดัดแปลง เปลี่ยนแปลงธรรมชาติ เป็นกระบวนการพัฒนาของพัฒนาของมนุษย์ที่ยากจะหยุดยั้งได้ ความแตกต่างของแต่ละวัฒนธรรมเป็นสิ่งดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยว ที่มีความสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้จำกัดแหล่งวัฒนธรรมเฉพาะที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้อง หรือมีวิถีตามธรรมชาติเป็นวัฒนธรรมที่ยังคงอยู่ภายใต้หรือเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ และมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นเป็นสำคัญ ซึ่งได้แก่ แหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นกับแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับระบบนิเวศจึงกล่าวได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีรากฐานอยู่กับธรรมชาติ (Nature-based) โดยมีกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ขาดไม่ได้ ของการท่องเที่ยวประเภทนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคม กระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) จะเกิดขึ้นในทุกขณะทุกขั้นตอนของการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการพัฒนา การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนซึ่งจะทำให้มีการส่งเสริมประสบการณ์ที่ดีและมากขึ้นตามลำดับ โดยร่วมกันในหมู่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ ไม่ได้มุ่งเน้นเฉพาะนักท่องเที่ยวเท่านั้น แต่รวมถึงผู้เกี่ยวข้องทั้งผู้บริหารแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว และประชาชนท้องถิ่น ภายใต้การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องมีการจัดการที่ดี ถูกต้องตามหลักวิชาการ ต้องมีการจัดการที่ดี ถูกต้องตามหลักวิชาการ ต้องมีการเตรียมการวางแผนพัฒนาและปฏิบัติการอย่างถูกต้อง

ทั้งนี้มีส่วนเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว จะต้องได้รับการจัดการเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบทั้งต่อสิ่งแวดล้อมในพื้นที่และสิ่งแวดล้อมโดยรวม สิ่งแวดล้อมในที่นี้ หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่เป็นทรัพยากรของแหล่งทางธรรมชาติ และ/หรือ วัฒนธรรมที่มีอยู่ โดยการท่องเที่ยวในที่นี้หมายถึงการจัดการการท่องเที่ยว ที่ครอบคลุมทั้งด้านการจัดการทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวการบริการและด้านการตลาดที่ถูกต้องเหมาะสม โดยมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเข้ามาจัดการแบบลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ ท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วม (Involvement, Participation, Partnership) ท้องถิ่นในที่นี้อาจหมายถึงชุมชน (Community) หรือประชาชน (People, Local People) หรือรัฐบาล ท้องถิ่นองค์การปกครองท้องถิ่น (Local Government) ก็ได้ ทั้งนี้ควรเป็นท้องถิ่นที่เป็นของประชาชนอย่างแท้จริง ประชาชนส่วนใหญ่เป็นผู้กำกับองค์กร อย่างเป็นประชาธิปไตยในการเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งหมายถึง การมีสิทธิในการควบคุม ดูแลกระบวนการท่องเที่ยว โดยมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นการสำรวจวางแผน จัดการ ดำเนินการซึ่งนอกจากจะก่อให้เกิดรายได้หรือผลประโยชน์ต่อท้องถิ่นแล้ว ยังชี้ถึงความสำคัญของท้องถิ่น และเป็นกระบวนการเรียนรู้สู่การพัฒนาความ สามารถพึ่งตนเองได้ด้วยชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาเชิงนิเวศ จะให้ความสำคัญและเน้นประชาชนในพื้นที่ (Ecosystem People) เป็นหลัก ส่วนประชาชนที่อยู่โดยรวม (Biosphere) มีความสำคัญและควรได้รับการจัดให้มีส่วนร่วม

เช่นกัน เพื่อให้เกิดจิตสำนึกเป็นสำคัญของวัตถุประสงค์หลักของการท่องเที่ยว หรือกระบวนการเรียนรู้ วิธีการจัดการที่ต้องมุ่งให้ผู้เกี่ยวข้องเกิดจิตสำนึก อย่างแท้จริง ไม่เพียงแต่มีความเข้าใจเท่านั้น แต่สามารถปฏิบัติได้อย่างเป็นธรรมชาติโดยอัตโนมัติ ต่อการรักษาระบบนิเวศโดยมีจิตสำนึกได้นั้น จะเป็นไปเพื่อให้เกิดการรักษาระบบนิเวศของแหล่งไว้ไม่ให้ถูกทำลายหรือเปลี่ยนแปลงไป โดยให้คงสภาพการปฏิสัมพันธ์อย่างสมดุล ไว้ให้นานที่สุด และยั่งยืน โดยจะส่งผลต่อเนื่องถึงการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ซึ่งจะเกิดขึ้นในความยั่งยืนของทุกองค์ประกอบ อันอยู่ในกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ตาม Agenda 21, UNCED, 14 June 1992 ที่ Rio de Janeiro, Brazil

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544 :2) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จากช่วงกระแสของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแพร่ขยายไปทั่วโลก และ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จัดทำแผนพัฒนาและอนุรักษ์การท่องเที่ยว จึงได้จัดตั้งคณะทำงานเพื่อศึกษา เรื่อง Ecotourism ระยะแรกคณะทำงานมีมติใช้คำจำกัดความ Ecotourism ในความหมายภาษาไทยว่า “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” โดยมีความประสงค์ที่จะสื่อความหมายให้กับชาวไทยทุกระดับเข้าใจว่า รูปแบบการท่องเที่ยว Ecotourism นับเป็นรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม ในการรับรู้ของชาวไทย คือ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ต่อมา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้มอบหมายให้สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วท.) ทำการศึกษาเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ และขอใหัราชบัณฑิตยสถานกำหนดความหมาย ในที่สุดได้ความหมายของคำว่า Ecotourism คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

ลักษณะเฉพาะประการหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การมุ่งเน้นในแหล่งท่องเที่ยว ธรรมชาติ เพื่อประสานการท่องเที่ยวกับความพอใจในการเรียนรู้และสัมผัสกับระบบนิเวศ (Eco-system) มีความแตกต่างอย่างชัดเจนกับความสนใจประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และการพัฒนาอารยธรรมของมนุษย์ในการเอาชนะธรรมชาติ (ที่รวมเอาลักษณะวัฒนธรรมที่มีวิถีชีวิตแบบธรรมชาติ หรือเป็นส่วนหนึ่งในระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยววนั้น ๆ ไว้) ลักษณะเฉพาะนี้จึงทำให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่ใช่วิธีการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural tourism และ Historical tourism) แม้ว่าจะมีความคาบเกี่ยวกันในพื้นที่ก็ตาม ในทำนองเดียวกันการท่องเที่ยวธรรมชาติ (Natural tourism) จึงไม่ใช่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งหมด ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการจัดการการท่องเที่ยว นั้น ๆ ด้วย ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ จึงมีบางส่วนจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้หรือแหล่งท่องเที่ยวหนึ่ง ๆ อาจมีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวแบบอื่น ๆ ได้

สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (2545 : 1) กล่าวถึง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การท่องเที่ยวโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมประเพณี

จึงเป็นการท่องเที่ยวที่สามารถอยู่ได้ระยะยาวคือ เป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน แหล่งท่องเที่ยวไม่ถูกทำลายสามารถเก็บรักษาไว้ถึงชั่วลูกชั่วหลาน

โดยการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จำเป็นต้องเคารพหลักการต่อไปนี้

1. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ต้องให้ความสำคัญกับธรรมชาติ ไม่ทำลายธรรมชาติ
2. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ต้องให้ความสำคัญกับวัฒนธรรม ไม่ทำลายวัฒนธรรม
3. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ต้องมีระบบการจัดการที่ทำให้เราสามารถเก็บรักษามรดกทางธรรมชาติและมรดกด้านวัฒนธรรมไทย ไว้ให้ลูกหลาน คือมีการจัดการด้วยวิธีการที่ทำให้มรดกเหล่านั้นยั่งยืนไปชั่วลูกชั่วหลาน
4. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ต้องให้ความรู้และบอกความหมายของสิ่งที่นักท่องเที่ยวมาชม เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความเข้าใจและรู้ถึงคุณค่าของธรรมชาติและวัฒนธรรมที่เขาเดินทางมาชื่นชม เมื่อเขาซาบซึ้งถึงคุณค่าเหล่านั้น ก็จะมีความคิดที่จะร่วมดูแลรักษา
5. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ต้องมีการจัดการในรูปแบบที่ให้ชุมชนเจ้าของบ้านมีส่วนร่วม ในการวางแผนและการจัดการ ทำให้เกิดการกระจายรายได้ ในชุมชนเจ้าของบ้าน
6. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ต้องเป็นการจัดการที่ก่อให้เกิดความพอใจแก่นักท่องเที่ยวผู้มาเยือนหมู่บ้าน

สรุป การจัดการทั้ง 6 ข้อนี้จำเป็นต้องเป็นการจัดการไปพร้อม ๆ กันทั้งหมด โดยไม่ให้แยกทำทีละเรื่อง จึงจะเป็นการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ถูกต้องตามหลักการและจะทำให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544 : 4) จากลักษณะดังกล่าว จึงมีสิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจเพิ่มเติม ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่แตกต่างจากการท่องเที่ยวแบบปกติหรือแบบประเพณีนิยม ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเป็นหลัก และเน้นการส่งเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ
2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไม่ใช่สิ่งตรงข้ามกับการท่องเที่ยวแบบคณะใหญ่ (Mass tourism) เพราะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่ได้ถูกจำกัดที่ขนาดของการท่องเที่ยว แต่จำกัดที่รูปแบบกิจกรรมและขนาดที่เหมาะสมกับพื้นที่ นักท่องเที่ยวกลุ่มเล็ก ๆ สามารถทำลายสิ่งแวดล้อมได้เช่นเดียวกันหรือมากกว่านักท่องเที่ยวคณะใหญ่หากปราศจากการจัดการที่ดี การจัดการกับการท่องเที่ยวคณะใหญ่ในทิศทางและภายใต้รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ จัดเป็น Mass Ecotourism
3. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไม่จำเป็นต้องเป็นการจัดการที่ง่าย ๆ ราคาถูก มีรูปแบบการท่องเที่ยวที่ยากลำบาก มีรายได้จากการท่องเที่ยวน้อย เพียงแต่มีการจัดการที่ดี มีการรักษาสีเขียวอย่างมีประสิทธิภาพ มีการประสานความเข้าใจกับนักท่องเที่ยวและให้ประโยชน์ที่เหมาะสมตามความคาดหวังของนักท่องเที่ยวแล้ว การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอาจตอบสนองนักท่องเที่ยวได้ทุกกลุ่ม ทุกระดับและมีรายได้สูงได้เช่นกัน

4. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงให้ความสำคัญในการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกมากกว่าการให้ความพึงพอใจอย่างไม่มีขอบเขตของนักท่องเที่ยว ดังนั้นจึงเป็นการท่องเที่ยวที่ต้องการประสานความเข้าใจกันอย่างเหมาะสมตลอดกระบวนการ

จากการศึกษากำหนดความหมายและนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแล้ว ทำให้ทราบว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Conservation tourism) ที่หมายถึง รูปแบบของการท่องเที่ยวเพื่อรักษาสีงแวดล้อม เป็นการจัดการการท่องเที่ยวที่รักษาคุณภาพทั้งการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Natural - based tourism) และแหล่งวัฒนธรรม (Cultural-based tourism) อันจะนำไปสู่การจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainable tourism) ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสุนทรียภาพ โดยใช้ทรัพยากรอันทรงคุณค่าอย่างชาญฉลาด สามารถรักษาเอกลักษณ์ความเป็นธรรมชาติและวัฒนธรรมไว้นานที่สุด เกิดผลกระทบน้อยที่สุด และใช้ประโยชน์ได้ตลอดกาลยาวนานที่สุด

ผู้วิจัยได้สรุปแนวความคิดและความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ดังนี้ การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่เติบโตและทำให้เกิดรายได้จำนวนมหาศาล แต่ไม่มีผลกระทบทางด้านลบก็คือทำให้แหล่งท่องเที่ยวที่ไม่มีการพัฒนาหรือจัดการที่ดีเสื่อมโทรมลง ดังนั้นผู้วิจัยมีความเห็นว่าแนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นสิ่งที่ดี ทำให้การใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวได้อย่างชาญฉลาดมีประสิทธิภาพมากที่สุด ประชาชนมีความรับผิดชอบร่วมกันในการรักษาสภาพแวดล้อมไม่ใช่เฉพาะเพียงแต่แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติเท่านั้นแต่แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ก็ต้องช่วยกันรักษาและอนุรักษ์ เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกที่ดีต่อระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

2. แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

ความหมายของการพัฒนา พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้ความหมาย ของคำว่า การพัฒนา หมายถึง การทำให้เจริญ

มีผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนและการมีส่วนร่วมหลายท่านได้ให้คำนิยามที่แตกต่างกันมากมาย โดยมี ไพรซ์ เดชะรินทร์ (2516 : 36-42) ได้กล่าวถึงทฤษฎีและแนวทางการพัฒนาไว้ดังนี้

1. ทฤษฎีภาวะทันสมัย (Modernization Theory) เป็นการพัฒนาอุตสาหกรรมและการสร้างสรรค์สังคมประชาธิปไตยแบบตะวันตก เน้นการสร้างความสำเร็จเติบโตทางเศรษฐกิจ และมุ่งหวัง ที่จะให้การเจริญเติบโตนั้นแพร่กระจายไปสู่ส่วนต่างๆ ของสังคม

2. ทฤษฎีพึ่งพา (Dependency Theory) ภาวะเศรษฐกิจของสังคมด้อยพัฒนาจะอยู่ภายใต้เงื่อนไขการพึ่งพากับประเทศที่พัฒนาแล้ว ดังนั้นจุดมุ่งหมายของการพัฒนาแนวนี้ คือ การปลดปล่อยพ้นจากการพึ่งพา

3. ทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐาน คนเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา โดยมุ่งตอบสนองต่อความจำเป็นพื้นฐานของประชาชนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการมีคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่ดี

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544 : 5) การพัฒนาแบบยั่งยืน มีลักษณะเป็นการพัฒนาในรูปแบบดังนี้

1. แบบบูรณาการ คือ การทำให้เกิดองค์รวม (holistic) หมายความว่า องค์ประกอบทั้งหลายที่เกี่ยวข้องจะต้องมาประสานกันอย่างครบองค์อย่างมีดุลยภาพ
2. แบบพึ่งพาตนเอง คือ คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาต้องช่วยกลุ่มคนที่ยากจนสุดให้พึ่งพาตนเองได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ภายใต้พื้นฐานความพอเพียง (Self-Sufficient Economy) และไม่ทำให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม
3. แบบธรรมรัฐ (Good Governance) คือ การมีรัฐที่ดี มีประสิทธิภาพโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ มีประชาชนที่เข้มแข็ง รู้สำนึกในการรับผิดชอบเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ และการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยส่งเสริมประชาคม (Civil Society)

การวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) ทุกคนในสังคมต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยนั้นใน ทุกขั้นตอนอย่างมีเสรีและประชาธิปไตย โดยคำนึงประโยชน์สูงสุดจากการวิจัยด้วยการทำให้วิจัยนั้นเป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาซึ่งมีผู้ให้ความหมายการวิจัยแบบมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

สมอาจ วงษ์ชมทอง (2546 : 42-46) มีแนวคิดเกี่ยวกับ PAR ว่าเป็นการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของการแสวงหาข้อมูลอย่างเป็นระบบ และมีนักวิจัยเป็นผู้จุดไฟให้เกิดกระบวนการต่างๆขึ้น ผลที่เกิดขึ้นจะได้กับชุมชน และสรุปองค์ประกอบของกระบวนการ PAR ไว้คือ

1. มีผู้กระตุ้น (นักวิจัย)
2. มีกลุ่มชุมชนเป็นผู้ร่วมวิจัย
3. มีกิจกรรมที่ดำเนินในชุมชนนั้นๆ
4. มีการรวมกลุ่มทำงาน ซึ่งเป็นตรรกะนี้พัฒนาคน/หน่วยงาน
5. มีการแสวงหาข้อเท็จจริง ที่เรียกว่า investigative research
6. มีกิจกรรมสำหรับแก้ปัญหาที่ดำเนินอย่างต่อเนื่องในชุมชนนั้น

การมีส่วนร่วมของชุมชน มีผู้มีความรู้จำนวนมากทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ได้นิยามความหมายไว้หลากหลายดังนี้

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2542 : 23-26) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจการร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบ ในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบถึงตัวประชาชนเอง การที่สามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท เพื่อแก้ปัญหาและนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้นได้นั้น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงต้องยอมรับปรัชญาการพัฒนาชุมชนที่ว่า มนุษย์ทุกคนต่างมีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม และเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น พร้อมทั้งจะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของชุมชน ขณะเดียวกันต้องยอมรับความจริงที่ว่ามนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ ถ้ามีโอกาสและได้รับการชี้แนะอย่างถูกต้อง

ไพรัช เดชะรินทร์ (2516 : 91) ให้ความหมายและหลักการสำคัญเรื่องนโยบาย การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาว่า หมายถึงกระบวนการที่รัฐบาลส่งเสริมการนำและสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ทั้งรูปแบบต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

สมพร แสงชัย (2534 : 73-74) กล่าวว่า แนวทางใหม่ของการพัฒนาชนบทประการหนึ่ง คือ ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา ปกป้องรักษานิเวศน์พัฒนาเพื่อใช้ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างเหมาะสมและประหยัด และพัฒนาให้ตรงความต้องการของประชาชนและให้ประชาชนมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของคนหนึ่ง

จตุรงค์ บุณรัตน์สุนทร (2543 : 71-77) อธิบายว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักการพื้นฐานของการพัฒนาที่ดี เพราะประชาชนเท่านั้นที่รู้ว่าเขามีความต้องการอะไร มีขีดความสามารถแค่ไหน ประชาชนมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของคนหนึ่ง

หลักการและแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วม

ไพรัช เดชะรินทร์ (2516 : 91-95) ได้สรุปหลักการและแนวทางการพัฒนาให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมไว้ว่า

1. ต้องยึดหลักความต้องการและปัญหาของประชาชน เป็นจุดเริ่มต้นของกิจกรรม
2. กิจกรรมต้องดำเนินการในรูปกลุ่ม เพื่อสร้างพลังกลุ่มในการรับผิดชอบร่วมกัน
3. ให้คำนึงถึงขีดความสามารถของประชาชน ปลูกฝังให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ
4. กิจกรรมที่ต้องสอดคล้องกับสภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากร วัฒนธรรมของชุมชน
5. การเริ่มต้นควรอาศัยผู้นำชุมชนที่ชาวบ้านเคารพนับถือ
6. ขั้นตอนการดำเนินงานต่างๆ ควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้น

ลักษณะและขั้นตอนการมีส่วนร่วม สามารถแบ่งได้ดังนี้

ปกรณ ปรียากร (2527 : 49-64) ได้ให้แนวคิดว่าลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา คือ การที่ประชาชนจะเข้ามามีบทบาทในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไข และร่วมมีผลประโยชน์ซึ่งกันทำได้ 4 ลักษณะ ดังนี้

1. เป็นผู้มามีบทบาทสำคัญในการกำหนดว่าอะไรคือความจำเป็นพื้นฐานของชุมชน
2. เป็นผู้ระดมทรัพยากรต่างๆ เพื่อตอบสนองความจำเป็นพื้นฐาน
3. เป็นผู้ที่มีบทบาทในการปรับปรุงวิธีการกระจายสินค้า และบริการให้สมบูรณ์ขึ้น
4. เป็นผู้ได้รับความพึงพอใจและเกิดแรงจูงใจที่จะสร้างกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นแนวทางและจุดหมายปลายทางโดยตัวของมันเอง ในแง่ที่ว่าประชาชนทุกคนต่างมีจิตปรารถนา และเกิดความรู้สึกพึงพอใจอย่างล้นเหลือในการที่ได้เข้าไปมีบทบาทในการตัดสินใจและร่วมปฏิบัติงานที่เกื้อหนุนต่อการตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของตน

ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

เจมส์ คีตส์ ปิ่นทอง (2534 : 326) ได้สรุปการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาไว้ 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผน ดำเนินกิจการการมีส่วนร่วมในการลงทุน และปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

สำหรับขั้นตอนของการมีส่วนร่วม สมศักดิ์ สุขวงศ์ (2532 : 45) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน ซึ่งจะต้องมีทุกขั้นตอน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการลงมือทำเอง การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

สรุปจากแนวคิดทั้งหมดจะได้ประมวลความรู้เกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อย่างยั่งยืน แต่ที่สำคัญนั้นจะต้องนำมาทำการตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยวโดยใช้ทฤษฎีการตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยว เพื่อนำไปสู่การจัดการสร้างการวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืน

3. แนวคิดทฤษฎีการตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยว

สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (2545 : 68-72) ได้ให้แบบการตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยว ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

1. ทำความเข้าใจทรัพยากรท่องเที่ยว

1. ประเภทของทรัพยากร
  - 1.1 ทรัพยากรหลัก เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว
  - 1.2 ทรัพยากรสนับสนุน เพื่อสนับสนุนทรัพยากรหลักในการดึงดูดนักท่องเที่ยว
2. ชนิดของทรัพยากร
  - 2.1 ทรัพยากรธรรมชาติ : พืช สัตว์ ภูมิทัศน์ ภูมิอากาศ น้ำ
  - 2.2 ทรัพยากรวัฒนธรรม : ศาสนา มรดกวัฒนธรรม ชชาติพันธุ์
  - 2.3 ทรัพยากร เหตุการณ์สำคัญ : งานมหกรรม การแข่งขัน ธุรกิจ โชว์ต่าง ๆ
  - 2.4 ทรัพยากรกิจกรรม : นันทนาการ สิ่งอำนวยความสะดวก
  - 2.5 ทรัพยากรบริการ : การขนส่ง ที่พัก การต้อนรับ อาหาร บริการ

2. การตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยว

การเขียนรายงานทรัพยากรที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว

1. รายการทรัพยากรที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ได้แก่ มีอะไรน่าสนใจที่จะดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้าไปชมพื้นที่ รูปแบบต่าง ๆ อะไรบ้างที่นักท่องเที่ยวจะเข้าไปชม นักท่องเที่ยวจะต้องการบริการใดบ้าง มีกิจกรรมอะไรให้เขาทำบ้างระหว่างที่เขาพักอยู่ในพื้นที่นั้น ถ้าต้องค้างคืน มีที่พักแรมอะไรให้นักท่องเที่ยวบ้าง

2. รายการทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ทรัพยากรอะไรที่ทำให้ทรัพยากรนี้โดดเด่นบนพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว สิ่งนั้นเป็นของที่มีทั่วไปในแหล่งท่องเที่ยวอื่นไหม สิ่งนั้นมีความสำคัญเพียงพอเพื่อดึงดูดในปัจจุบันหรือในอนาคตไหม

3. การเก็บข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ชื่อ ที่ตั้ง ห่างจากศูนย์กลางหรือศูนย์ข้อมูลเท่าไร ฤดูกาลและเวลาที่ใช้ การเข้าถึง ใครเป็นเจ้าของ/ ใครจัดการ / ติดต่อใคร มีระดับการใช้มากน้อย ในปัจจุบัน ใครมาเที่ยว มาจากไหน มาทำอะไร มีลักษณะประชากรอย่างไร มีค่าผ่านประตูไหม เท่าไร ต้องเป็นสมาชิกไหม

4. รายการทรัพยากรวัฒนธรรม ได้แก่ มีอะไรทำให้สิ่งนี้โดดเด่น มีความรู้สึกดึงดูดเกี่ยวกับวัฒนธรรมสังคมไหม มีน้ำหนักมากพอที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวไหม

5. การเก็บข้อมูลทรัพยากรวัฒนธรรม ได้แก่ ชื่อ ที่ตั้งจากศูนย์ ศูนย์ข้อมูล การเข้าถึง ทางเข้า ทางคนพิการ เจ้าของบ้านเป็นใคร ใครจัดการ ติดต่อใคร ระดับการใช้มากน้อยเพียงใด ช่วงเวลาที่ใช้ ค่าผ่านประตู นักท่องเที่ยวเป็นใคร มาจากไหน มีกิจกรรมและลักษณะประชากรอย่างไร

6. รายการทรัพยากรเหตุการณ์สำคัญ ได้แก่ อะไรทำให้เหตุการณ์นั้นโดดเด่น สามารถดึงดูดผู้ที่ไม่ใช่คนท้องถิ่นที่มีร่วมไหม เหตุการณ์นั้นเสริมหรือเป็นคู่แข่งกับเหตุการณ์คล้ายๆ กันในท้องถิ่นๆ หรือไม่ ความถี่ของการเกิดขึ้นเป็นอย่างไร

7. การเก็บข้อมูลเหตุการณ์สำคัญ ได้แก่ ชื่อและที่ตั้งของ Event จากศูนย์ / ศูนย์ข้อมูล ช่วงเวลา ฤดูกาล และระยะเวลายาวนานของ Events การจัดระบบ และการจัดการ ติดต่อใคร จำนวนคนที่เข้าร่วม / ผู้เข้าชมท้องถิ่น / ผู้เข้าชมต่างถิ่น นักท่องเที่ยว มีลักษณะอย่างไร เป็นใคร มีกิจกรรมอะไร ให้ผู้เข้าร่วม มีกิจกรรมอะไรให้ผู้เข้าชม ค่าผ่านประตูเท่าไร

8. รายการทรัพยากรกิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมนั้นโดดเด่นอย่างไร ในแหล่งท่องเที่ยว นั้น สามารถดึงดูดผู้ใช้ซึ่งไม่ใช่คนท้องถิ่นไหม

9. การเก็บข้อมูลทรัพยากรกิจกรรม ได้แก่ ชื่อ ที่ตั้ง จากศูนย์หรือศูนย์ข้อมูล เวลาหรือฤดูกาลที่ใช้ การเข้าถึง เจ้าของหรือผู้จัดการ และติดต่อใคร ระดับกิจกรรม ควรมีมากมายเพียงใด สำหรับนักท่องเที่ยว นั้น เป็นใคร มาจากไหน ค่าผ่านประตู ค่าสมาชิก

10. การเก็บข้อมูลด้านบริการการต้อนรับ ได้แก่ ชื่อ ที่ตั้งของบริการข้อมูล เวลาที่เปิดทำการ บริการที่เสนอให้ (ภาษา น้าเที่ยว ของที่ระลึก) ข้อมูลที่มีให้ (แผ่นพับแผนที่) ติดต่อใคร ระดับการใช้ปัจจุบัน นักท่องเที่ยวเป็นใคร มาจากไหน ทำอะไร

11. ประโยชน์ของการเก็บข้อมูลได้แก่ เพื่อทำแผนที่ทรัพยากรท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อแสดงที่ตั้งทางกายภาพของทรัพยากร ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรวัฒนธรรม เพื่อชี้จุดที่จะพบทรัพยากรกิจกรรม เมื่อกิจกรรมนั้นต้องใช้ทรัพยากร ธรรมชาติและวัฒนธรรม เพื่อชี้จุดที่ตั้งกายภาพของบริการต่าง ๆ เช่น ที่พักแรม โรงอาหาร และบริการที่สำคัญ ตลอดจนบริการให้แก่ นักท่องเที่ยว

12 โดยการตั้งคำถามดังนี้ ใครใช้ทรัพยากร ใช้เวลาใด มีคนใช้กี่คน เพื่อจุดประสงค์อะไร

13. รายการทรัพยากรบริการ ได้แก่ ชื่อและที่อยู่ของผู้ให้บริการ ติดต่อใคร บริการทั่วๆไปมีลักษณะอย่างไร

14. บริการด้านที่พักแรม ได้แก่ ชื่อและที่ตั้งของสิ่งอำนวยความสะดวกจากศูนย์ประเภทและอันดับของสิ่งนั้น บริการที่ให้คืออะไร ช่วงเวลาที่ให้คืออะไร การเข้าถึง ใครคือคนใช้ ใครเป็นเจ้าของ ที่พักมีกี่เตียง ปริมาณขั้นพื้นฐาน ระดับการใช้และอัตราค่าบริการเท่าไร

15. รายการทรัพยากรด้านอาหาร ได้แก่ ชื่อและที่ตั้งจากศูนย์ ประเภทและอันดับของสิ่งนั้น ใครเป็นเจ้าของ และติดต่อใคร มีกี่ที่นั่ง และเปิดกี่โมงถึงกี่โมง ระดับการใช้และประเภทผู้ใช้ ถ้วยเฉลี่ยมื้อละเท่าไร เมนูละเท่าไร

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินทรัพยากร

1. คุณภาพทรัพยากร คือ อะไรทำให้ทรัพยากรนี้ดีกว่า / เลวกว่าทรัพยากรอื่นในที่อื่น ๆ อะไรเป็นจุดอ่อน ตรงไหนเสียหาย ได้รับการดูแลรักษาดีหรือไม่ บริการมีคุณภาพสม่ำเสมอตลอดอย่างไร จะปรับปรุงทรัพยากรนี้ได้อย่างไร อะไรเป็นข้อเสียของการพัฒนาต่อไป

2. ความโดดเด่นของทรัพยากร ได้แก่ ในฉาสนี้ อะไรทำให้ทรัพยากรมีความพิเศษโดดเด่น อะไรทำให้แตกต่างกับที่อื่น ๆ ทรัพยากรดังกล่าวสะท้อนให้คิดถึงความภาคภูมิใจในสถานที่นั้น ๆ

3. อำนาจในการดึงดูดนักท่องเที่ยว มีดังนี้ สิ่งนี้มีบทบาทอะไรในกิจกรรมปัจจุบันของนักท่องเที่ยว มีการวัดระดับการใช้ ประเมินการใช้อย่างไร จะทำให้แหล่งท่องเที่ยวนี้มีเสน่ห์ดึงดูดมากขึ้นอย่างไร

4. ฐานข้อมูลของทรัพยากรท่องเที่ยว ได้แก่ อะไรทำให้ทรัพยากรนั้นเป็นคุณค่าต่อแหล่งท่องเที่ยว ในปัจจุบันการท่องเที่ยวประเภทใดเหมาะสมและน่าพึงพอใจ และถ้าจะให้มีความสำคัญยิ่งขึ้นในอนาคตจะต้องเพิ่มความดึงดูดอย่างไร ทรัพยากรนี้มีลักษณะอะไรซึ่งเป็นปัญหาอุปสรรคต่อการพัฒนาท่องเที่ยวในอนาคต เช่น มีการตัดไม้ทำลายป่าเพิ่มขึ้นและอาจมีน้ำท่วมหรือแผ่นดินเลื่อนบนพื้นที่ท่องเที่ยว

4. แนวคิดการวางแผนยุทธศาสตร์แบบบูรณาการ (Strategic Integrated Planning)

พวงรัตน์ เกษรแพทย์ (2543 : 235-243) กล่าวว่า การวางแผนกลยุทธ์ (Strategic Planning) ได้ถูกพัฒนาจนกระทั่งเกิดเป็นกระบวนการบริหารงานสำหรับการนำแผนกลยุทธ์ไปปฏิบัติโดยเฉพาะ ซึ่งเรียกว่ากระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการใช้เพื่อช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับสถานการณ์ทางกลยุทธ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ซึ่งจะสามารถช่วยให้องค์กรสามารถ

ดำเนินงานได้บรรลุผลตามเป้าหมายต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งตรงกันข้ามกับการวางแผนกลยุทธ์ที่ถูกนำมาใช้เพื่อกำหนดแผนการทำงานในด้านต่าง ๆ ที่ดีที่สุดสำหรับระยะเวลายาวอย่างสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ รวมทั้งช่วยให้การบริหารงานเป็นไปอย่างราบรื่นและบรรลุเป้าหมาย

ผู้วิจัยสรุปได้ว่าการวางแผนกลยุทธ์ได้ถูกพัฒนาจนเกิดเป็นกระบวนการที่จะทำให้ได้วิธีการที่ดีที่สุดสำหรับองค์กร ส่วนการบริหารเชิงกลยุทธ์จะเป็นกระบวนการในการปฏิบัติงานเพื่อที่จะให้การทำงานขององค์กรดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด การวางแผนกลยุทธ์ และการบริหารเชิงกลยุทธ์จะมีขอบเขตของเรื่องที่เกี่ยวข้องในทางบริหารเหมือนกัน จะแตกต่างกันตรงที่การวางแผนกลยุทธ์จะเป็นกระบวนการคิดวิเคราะห์จากข้อมูลที่ถูกรวบรวมอย่างสมบูรณ์ที่สุดจากทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง และใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เพื่อการวางแผนการทำงาน แต่การบริหารเชิงกลยุทธ์จะเป็นขั้นตอนของการใช้เทคนิควิธีต่าง ๆ เพื่อการบริหารและควบคุมการปฏิบัติตามแผนกลยุทธ์ดังกล่าวให้สำเร็จผลด้วยดี

ในขณะที่ ธงชัย สันติวงษ์ (2533 : 78) ได้กล่าวเสริมว่า ขอบเขตของเรื่องที่เกี่ยวข้องในทางบริหารในที่นี้จะมีขอบเขตเกี่ยวกับเรื่องวางแผนงาน การจัดโครงสร้างองค์กร และการปฏิบัติ คือการจัดคน การสั่งการ และการควบคุม

นิยาม ได้มีผู้ให้ความหมายของคำว่า การวางแผนกลยุทธ์ (Strategic Planning) ไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

แมคฟาร์แลนด์ (McFarland. 1979: 56) ได้ให้คำจำกัดความของการวางแผนกลยุทธ์ หมายถึง การเริ่มพิจารณาจากวิสัยทัศน์องค์กร (Corporate Vision) ที่ต้องการให้เป็นไปอย่างใดอย่างหนึ่งในอนาคต จึงต้องมีการเสาะแสวงหาโอกาสและวิธีการที่จะให้บรรลุถึงความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ รวมไปถึงการเลือกวัตถุประสงค์ การคาดการณ์เหตุการณ์ที่ไม่แน่นอนและไม่สามารถทำนายได้ และความจำเป็นในการปรับกลยุทธ์การดำเนินงานให้สอดคล้องกับผู้อื่น

บุญเลิศ เย็นคงคา และคณะ (2546 : 22-24) กล่าวว่า การวางแผนกลยุทธ์เป็นการพัฒนาแผนระยะยาวขององค์กรบนรากฐานของโอกาสและอุปสรรคจากการประเมินสภาวะแวดล้อมในกลุ่มบริษัท การวางแผนกลยุทธ์จะประกอบด้วย การตัดสินใจกำหนดวัตถุประสงค์ การระบุทิศทางหรือภารกิจหลัก การกำหนดเป้าหมาย การพัฒนากลยุทธ์ และการกำหนดนโยบายขององค์กร

ธงชัย สันติวงษ์ (2533 : 13) ให้คำจำกัดความไว้ว่า การวางแผนทั้งระบบที่เป็นการวางแผนเชิงรวม และมีขอบเขตครอบคลุมไปถึงทุกส่วนขององค์กร และเป็นการวางแผนที่เกี่ยวข้องและจัดทำโดยฝ่ายบริหารระดับสูง ที่จะเข้ามาพิจารณาตัดสินใจเกี่ยวกับจุดมุ่งหมาย เป้าหมาย กลยุทธ์ และแผนงานหลักต่าง ๆ ซึ่งจะมีผลทำให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ ใหม่ เพื่อให้องค์กรสามารถเผชิญกับอุปสรรค และสามารถก้าวเข้าไปทำธุรกิจที่กำลังมีโอกาสดังกล่าวและที่จะเป็นผลดีต่อองค์กรได้

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยพอสรุปเป็นแนวคิดได้ว่า “การวางแผนกลยุทธ์” หรือการวางแผนยุทธศาสตร์ (Strategic Planning) หมายถึง การวางแผนที่สำคัญกับการมองไปในอนาคต ภายใต้การพิจารณาถึงความเป็นไปได้ในการใช้ความสามารถขององค์กร เพื่อระดมทรัพยากรมาใช้และการพิจารณาถึงทางเลือกต่าง ๆ อย่างรอบคอบและชัดเจนว่าจะสามารถนำองค์กรไปสู่ภารกิจและเป้าหมายที่วางไว้ นอกจากนี้ การวางแผนกลยุทธ์ยังเกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ทุกปัจจัยที่คาดว่าจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในอนาคตและที่จะมีผลกระทบต่อองค์กรทั้งในแง่โอกาสและอุปสรรค เพื่อจะบอกถึงทิศทางที่องค์กรกำหนดขึ้นอย่างชัดเจนเพื่อการปฏิบัติในอนาคต

ต่อเมื่อรัฐบาลได้มีการปรับเปลี่ยนแผนการบริหารราชการแผ่นดิน (พ.ศ. 2548-2551) มีประเด็นยุทธศาสตร์หลักมีสาระดังได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 1

ดังนั้นในการจัดการการวางแผนยุทธศาสตร์แบบบูรณาการเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืนของจังหวัดตรัง จึงต้องเชื่อมโยงไปถึงยุทธศาสตร์การบริหารราชการแผ่นดิน (2548-2551) ส่วนแผนยุทธศาสตร์ของจังหวัดตรังได้กำหนดไว้ดังนี้ (สำนักงานยุทธศาสตร์จังหวัดตรัง: เอกสารเสนอสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (กพร.). 2548 : 5-10 และ 45)

แผนยุทธศาสตร์จังหวัดตรัง

ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมศักยภาพจังหวัดตรัง (SWOT Analysis)

ตาราง 1 ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมศักยภาพจังหวัดตรัง (SWOT Analysis)

จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
- ทรัพยากรธรรมชาติ/ท่องเที่ยว - การเกษตรและแปรรูป - ศูนย์กลางการศึกษาฝั่งอันดามัน - ผลสมกลมกลืนวัฒนธรรม	- ขาดการบูรณาการ การบริหารจัดการและสิ่งอำนวยความสะดวก - รายได้ประชาชนต่ำ มีช่องว่างคนจนและ คนรวย - มีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ - ขาดความรู้ความเข้าใจ ในการบริหารจัดการ
โอกาส (Opportunities)	ภัยคุกคาม (Threats)
- นโยบายรัฐบาลส่งเสริมการค้า การ ท่องเที่ยว การศึกษา - การส่งเสริม OTOP - ความก้าวหน้าของเทคโนโลยี - กระแสโลกาภิวัตน์ สิทธิมนุษยชน	- ปัญหาคอร์รัปชันในสังคมไทย - การจัดกลุ่มจังหวัดไม่สอดคล้องการพัฒนา (ท่องเที่ยว) - กฎหมายไม่เอื้อต่อการพัฒนา - การกีดกันทางการค้า /กฎหมายระหว่างประเทศ

ที่มา: สำนักงานยุทธศาสตร์จังหวัดตรัง. (2547). เอกสารเสนอสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (กพร.). หน้า 5.

วิสัยทัศน์จังหวัด (Vision)

“สวรรค์แห่งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พัฒนาการเกษตรสู่สากล”

ตาราง 2 ยุทธศาสตร์จังหวัดตรัง

ประเด็นยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมายปี 48	กลยุทธ์	โครงการ
1.การพัฒนาการผลิตภาคการเกษตรและ OTOP	1.เพิ่มผลผลิตทางการเกษตร	1.1จำนวนพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันเพิ่มขึ้น (ปลูกใหม่) 1.2 จำนวนพื้นที่อนุมัติให้ปลูก แทนสวนยางพาราเก่าที่ให้ผลผลิตต่ำด้วยยางพันธุ์ดี 1.3 จำนวนสัตว์น้ำที่ผลิต/ปล่อยในแหล่งน้ำ (แหล่งน้ำจืด/น้ำเค็ม)	จำนวน 3,000 ไร่ จำนวน 3,000 ไร่ จำนวน 50 ล้านตัว	1.1การเพิ่มผลผลิตภาพการผลิต (Productivity) 1.2 การเพิ่มผลผลิตภาพการผลิต (Productivity) 1.3 การเพิ่มผลผลิตภาพการผลิต (Productivity)	1.1 .1โครงการส่งเสริมการปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่นาร้างและนาไม่เหมาะสม 1.1.2 โครงการให้การสงเคราะห์ปลูกปาล์มพันธุ์ดี 1.2.1 โครงการให้การสงเคราะห์การปลูกยางพาราพันธุ์ดี 1.2.2 โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการปลูกยางพารา 1.3.1 งานพัฒนาการประมง - เพิ่มผลผลิตสัตว์น้ำ 1.3.2 โครงการพัฒนาด้านการผลิตประมง - จัดสร้างแหล่งที่อยู่อาศัยสัตว์ทะเล - ธนาคารสัตว์น้ำ
	2. สร้างโอกาสให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งทุน	2.1 จำนวนเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนเข้าร่วมโครงการแปลงสินทรัพย์เป็นทุน	จำนวน 5,000 ราย	1.1การเพิ่มผลผลิตภาพการผลิต (Productivity)	2.1.1โครงการแปลงสินทรัพย์เป็นทุน

ตาราง 2 ยุทธศาสตร์จังหวัดตรัง

ประเด็นยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมายปี 48	กลยุทธ์	โครงการ
	3.เพิ่มรายได้จาก OTOP	3.1 ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของมูลค่าการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ OTOP	จำนวน 416 ล้านบาท	1.2 การสร้างมูลค่าเพิ่มจากโซ่การผลิต	3.1.1 โครงการให้พัฒนาตลาดและศักยภาพผลิตภัณฑ์ OTOP
2.การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และวัฒนธรรมควบคู่ไปกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืน	2.เพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว	2.1 ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของรายได้จากการท่องเที่ยว 2.2 ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวในจังหวัดตรัง	15% 15%	2.1 การพัฒนาระบบบริหารจัดการเพิ่มศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรมแบบบูรณาการ 2.2 การพัฒนาศักยภาพระบบบริหารเครือข่ายและการตลาดการท่องเที่ยว 2.3 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน	2.1.1 โครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่เกาะสุกร 2.1.2 โครงการจัดตั้งสถานีขนส่งผู้โดยสารจังหวัดตรัง 2.1.3 โครงการพัฒนาสวนวัฒนธรรมทุ่งแจ้ง 2.1.4 โครงการ Andaman Underseaworld และศูนย์ศึกษาธรรมชาติในเวศน์ชายฝั่งอันดามัน 2.1.5 โครงการอนุรักษ์ป่าชายเลนชุมชนบ้านทุ่ง ตะเชะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ และการท่องเที่ยว เชิงนิเวศน์ หมู่ที่ 9 ตำบลทุ่งกระบือ อ.ย่านตาขาว 2.1.6 โครงการปรับปรุงถนนสาย ดง 1021 แยกทางหลวงหมายเลข 4 บ้านพรุหนึ่ง ตำบลนาหมื่นศรี อำเภอนาโยง 2.1.7 โครงการปรับปรุงถนนสายบ้านสามแยก ปะเหลียน - น้ำตกโดนเต๊ะ อ.ปะเหลียน 2.1.8 โครงการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวชายหาด 2.1.9 โครงการศูนย์ศึกษาธรรมชาติป่าชายเลน โรงเรียนบ้านบางค่างควา หมู่ที่ 4 บลเขาไม้แก้ว อ.สิเกา

ตาราง 2 (ต่อ)

ประเด็นยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมายปี 48	กลยุทธ์	โครงการ
					2.1.10 โครงการก่อสร้างปรับปรุงระบบเคเบิลใต้ดิน และปรับปรุงภูมิทัศน์ถนนสายหลัก 2.1.11 โครงการปรับปรุงทางหลวงหมายเลข 4046 ตอนตรัง - สีเกา 2.1.12 โครงการปรับปรุงทางหลวงหมายเลข 404 ตอนตรัง - ด่านศุลกากรหยงสตาร์ 2.1.13 โครงการก่อสร้างถนนลาดยางสายสามแยกทางรถไฟ -บ้านวังสมบูรณ์ ต.เขาปูน อ.ห้วยยอด 2.1.14 โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์เขาช้างชุม 2.1.15 โครงการอบรมนักเรียน 2.1.16 โครงการเชื่อมป้องกันตลิ่ง ม.1 ต. ตะเซาะ กิ่งอ.หาดสำราญ 2.1.17 โครงการจัดทำผังเมืองรวม อ.สีเกา 2.1.18 โครงการศูนย์การจัดการป่าชายเลนชุมชน 2.1.19 โครงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติบ้านแหลม ม.3 ต.วังวน อ.กันตัง 2.1.20 โครงการเติมฝั้่นสวรรค์เตยปาหนัน 2.1.21 โครงการอุทยานเขาเขียว น้ำใส ทรายขาว

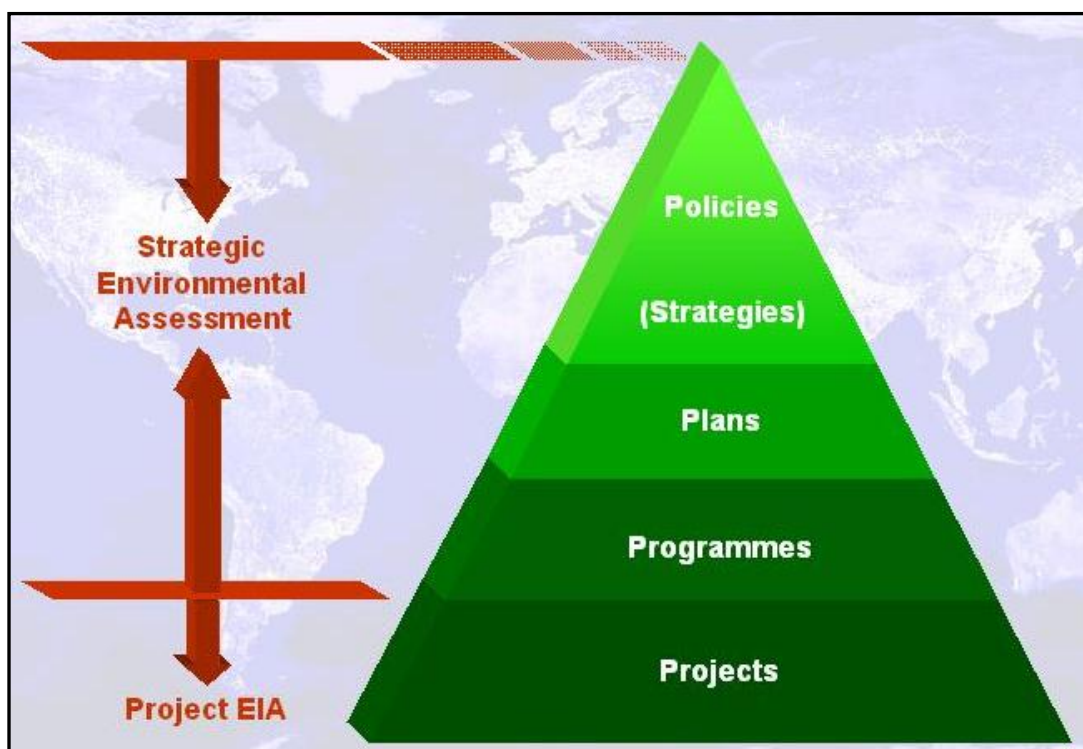
ตาราง 2 (ต่อ)

ประเด็นยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมายปี 48	กลยุทธ์	โครงการ
3. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสังคมให้มีคุณภาพ	3. เมืองน่าอยู่ ชุมชนเข้มแข็ง	3.1 ร้อยละของชุมชนเข้มแข็ง ตามมาตรฐานชุมชน	30%	3.1 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพที่ดีขึ้น 3.2 การพัฒนาสังคมให้น่าอยู่	3.1.1 โครงการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้การสอนวิชาคอมพิวเตอร์ 3.1.2 โครงการเข้าค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรม นักเรียนนักศึกษา 3.1.3 งานพัฒนาการประมง 3.1.4 งานพัฒนาปศุสัตว์ 3.1.5 งานส่งเสริมสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร 3.1.6 งานตรวจสอบบัญชีสหกรณ์ และเกษตรกร 3.1.7 โครงการบรรเทาอุทกภัย อ.ย่านตาขาว

ที่มา : สำนักงานยุทธศาสตร์จังหวัดตรัง. (2547). เอกสารเสนอสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (กพร.). หน้า 9

การประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ (SEA : Strategic Environment Assessment)

แอลวิส อู (2001). (ELVIS AU จากการประชุม INTERNATIONAL ASSOCIATION FOR IMPACT ASSESSMENT) ได้ให้ความหมายและรูปแบบในการนำเครื่องมือที่อาจนำมาประยุกต์ใช้กับการวางแผนแม่บทเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวและพัฒนาสังคมโดยรวมอย่างยั่งยืนคือ SEA (Strategic Environment Assessment) คือ การประเมินด้านสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ SEA เป็นยุทธศาสตร์ของการประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมหรือ EIA (Environmental Impact Assessment) แต่ SEA จะสามารถประเมินด้านสิ่งแวดล้อมได้ใน 4 ระดับ คือตั้งแต่ระดับนโยบาย ระดับแผน ระดับโปรแกรม และระดับโครงการ ดังนี้

แหล่งที่มา : ELVIS AU (2001). : WORLD TRENDS OF STRATEGIC ENVIRONMENTAL ASSESSMENT.

นโยบาย (Policy) ได้แก่ ความคิดริเริ่มแรงบันดาลใจ ความคิดใหม่ในอันที่จะวางแผน และกำหนดแนวทางทำการให้ประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น

แผน (Plan) ได้แก่ แผนงานหลัก ๆ ของจุดประสงค์ที่ต้องดำเนินไปอย่างสอดคล้องกัน และในเวลาที่กำหนด เพื่อนำนโยบายมาสู่การลงมือปฏิบัติการ

โปรแกรม (Program) ได้แก่ การร่วมโครงการเฉพาะด้าน หลาย ๆ โครงการเข้าด้วยกัน

โครงการ (Project) ได้แก่ โครงการเฉพาะเรื่อง

ดังนั้นนโยบายจะเป็นตัวกำหนดกรอบเพื่อสร้างแผน แผนจะเป็นตัวกำหนดกรอบของโปรแกรม และโปรแกรมจะเป็นตัวกำหนดกลุ่มโครงการอีกทอดหนึ่ง ตัวอย่าง เช่น รัฐบาลของสหราชอาณาจักรได้กำหนดนโยบายด้านการสร้างถนนและทางหลวงระดับประเทศขึ้น นโยบายดังกล่าวจะถูกส่งต่อลงมาเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดแผนหลักของการสร้างถนนและทางหลวงทั่วประเทศ แผนดังกล่าวจะเป็นแนวทางกำหนดโปรแกรมการสร้างถนนและทางหลวงแห่งชาติ และโปรแกรมเหล่านี้จะถูกใช้เป็นฐานในการเสนอขอสร้างถนนและทางหลวงเฉพาะแห่ง ซึ่งในแต่ละโครงการจะต้องทำการประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม (EIA)

เราอาจปรับใช้ SEA เพื่อวางแผนแม่บทของการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระดับนานาชาติ ระดับภูมิภาค ระดับประเทศ ระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด ระดับเทศบาล ระดับ อบต. และระดับหมู่บ้าน ซึ่งเป็นการวางแผนแม่บทบนพื้นที่ การวางแผนแม่บทเฉพาะ SECTOR เช่น การขนส่งคมนาคม การเกษตร การอุตสาหกรรม หรือการวางแผนแม่บทเฉพาะเรื่อง เช่น การศึกษา สุขภาพอนามัย ฯลฯ

สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม(เอกสารสรุปประกอบการเรียนการสอน วิชา ECT 513 กลยุทธ์การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว 2542 : 2-6) ดังนี้

โดยเริ่มจาก EIA สู่ SEA ตั้งแต่ประมาณ 1992 เป็นต้นมา ได้มีแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์ของการประเมินผลกระทบขึ้นในมิติใหม่ด้วยเหตุผลดังนี้

โครงการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นการโต้ตอบกับโครงการพัฒนามากกว่าจะเป็นการคาดการณ์ล่วงหน้าหรือเป็นการทำการพัฒนาไปล่วงหน้าไปก่อนในจินตนาการว่าจะเกิดอะไรขึ้นบ้าง ถ้าทำการพัฒนาตามโครงการ การใช้ EIA ประเมินผลกระทบจึงขาดการชี้แนะ การย้ายที่โครงการไปในที่ๆ ก่อให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุด หรือการย้ายโครงการไปจากสถานที่ๆ เปราะบางที่สุดในด้านสิ่งแวดล้อม

การทำประเมินโครงการ EIA จะไม่พิจารณาถึงผลกระทบที่สะสมและผลกระทบในภาพรวมของการพัฒนาทั้งหมด ตลอดจนผลกระทบต่างๆ ซึ่งโครงการพัฒนาอาจก่อให้เกิดขึ้นได้เช่น การศึกษาโครงการEIA ของสถานีผลิตไฟฟ้า และการส่งท่อแก๊สไปในพื้นที่ป่า อาจไม่มีการทำ EIA ของบริเวณกว้างขวางที่เกี่ยวกับการส่งกระแสไฟฟ้าไปยังผู้ใช้ หรือการประเมินผลกระทบของโรงเรือนที่อยู่ริมฝั่งทะเล แต่ละโรงเรือนก็จะแยกทำ EIA ของระบบน้ำเสียของตนเอง แต่บนหาดเดียวกัน ไม่มีการรวบรวมผลกระทบในภาพรวมทั้งหาดของทุกโรงเรือน

การประเมินโครงการ EIA ไม่สามารถเสนอทางเลือกหรือมาตรฐานการป้องกันผลกระทบที่สมบูรณ์ เพราะหลายๆ ทางเลือกที่เสนอนั้นอาจมีข้อจำกัดและไม่สามารถเลือกได้ สืบเนื่องมาจากการที่โครงการ การพัฒนามักจะมีความเฉพาะด้านและมีการตัดสินใจที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ไปแล้ว ตั้งแต่เริ่มโครงการ EIA

ส่วนการประเมินโครงการโดยใช้ EIA ประเมินไม่สามารถพิจารณาถึงผลกระทบของการลงมือปฏิบัติการที่อาจก่อให้เกิดความเสียหาย และการปฏิบัติการนั้นอาจไม่ปรากฏอยู่ในโครงการที่ได้รับความเห็นชอบเช่น โครงการ EIA ของการโอนธุรกิจของรัฐไปเป็นของเอกชน หรือ การนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้

ทั้งนี้การประเมินโครงการโดยใช้ EIA มักจะทำในระยะสั้นๆ และทำกันอย่างรวดเร็ว เพราะข้อจำกัดด้านการเงินและเวลาของการวางแผน ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่ไม่สมบูรณ์ ตลอดจนการมีเวลาจำกัดในการวิเคราะห์เช่นการเก็บข้อมูลด้านพื้นที่อนุรักษ์ในฤดูหนาวซึ่งอาจได้ข้อมูลด้านความหลากหลายทางชีวภาพที่ไม่สมบูรณ์

และการประเมินโครงการโดยใช้ EIA ขาดการปรึกษาหารือกับชุมชนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง และจริงจัง ด้วยข้อจำกัดด้านเวลาตลอดจนความจริงจังในการให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกระบวนการของการประเมินผลกระทบ

ดังนั้นนักประเมินผลกระทบจึงเชื่อว่า ควรมียุทธศาสตร์ใหม่ในการประเมินผลกระทบคือ SEA ซึ่งจะเป็นการประเมินผลกระทบที่ต้องลงมือทำกันตั้งแต่ในช่วงที่จะมีการตัดสินใจว่าจะทำหรือไม่ทำโครงการ เป็นการรวบรวมประเมินผลกระทบของทุกๆ โครงการในของทุกๆ บริเวณที่จะเกี่ยวข้องกับโครงการพัฒนา การใช้ยุทธศาสตร์ประเมินผลกระทบในลักษณะดังกล่าวสามารถทำให้มีการประเมินทางเลือกที่หลากหลายได้อย่างเต็มที่ ผลกระทบสะสมและในภาพรวมจะถูกประมวลได้ โดยรอบและโดยรวม ประชาชนท้องถิ่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะได้มีโอกาสร่วมรับรู้และแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวางและจริงจัง การตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการต่างๆ แต่ละโครงการจะเป็นไปในลักษณะป้องกันผลกระทบไม่ให้เกิดขึ้น ดังนั้น นักประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจึงมีความคิดว่า SEA ควรที่จะเป็นก้าวที่สำคัญในการเดินไปสู่ทิศทางของการพัฒนาที่ยั่งยืนในอนาคต

Strategic Environmental Assessment (SEA) การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ เป็นอย่างไร

SEA เป็นในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ เป็นกระบวนการที่มีระบบแบบแผนที่สมบูรณ์แบบในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของนโยบาย แผนงาน โปรแกรมงานของ โครงการพัฒนาโดยแสวงหาทางเลือกที่หลากหลายของโครงการดังกล่าว รวมถึงการเตรียมรายงานเกี่ยวกับสิ่งที่ค้นพบในระหว่างประเมินผล และนำข้อค้นพบดังกล่าวมาร่วมพิจารณาในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการอย่างเปิดเผย

เราอาจสรุปได้ว่า SEA ก็คือการทำ EIA ของระดับนโยบาย ระดับแผนงาน และระดับโปรแกรม ของโครงการพัฒนาโครงการใดโครงการหนึ่ง แต่เราต้องตระหนักอยู่เสมอว่า กระบวนการประเมินผลกระทบในระดับยุทธศาสตร์ดังกล่าวไม่จำเป็นต้องมีลักษณะเช่นเดียวกับการประเมินผล

กระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการพัฒนาเดียวกันนั้นในระดับโครงการ ถึงแม้ว่าทั้งนโยบาย แผนงาน และโปรแกรมมักจะถูกจัดเป็นยุทธศาสตร์ของการประเมินผลกระทบ แต่นโยบาย แผนงาน และโปรแกรมต่างก็มีความแตกต่างกัน และจะต้องมีแนวทางประเมินผลกระทบใน 3 ระดับดังกล่าวที่ไม่เหมือนกัน

SEA เป็นยุทธศาสตร์ในการประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่ซ้อนกันเป็นเชิงชั้นรวม

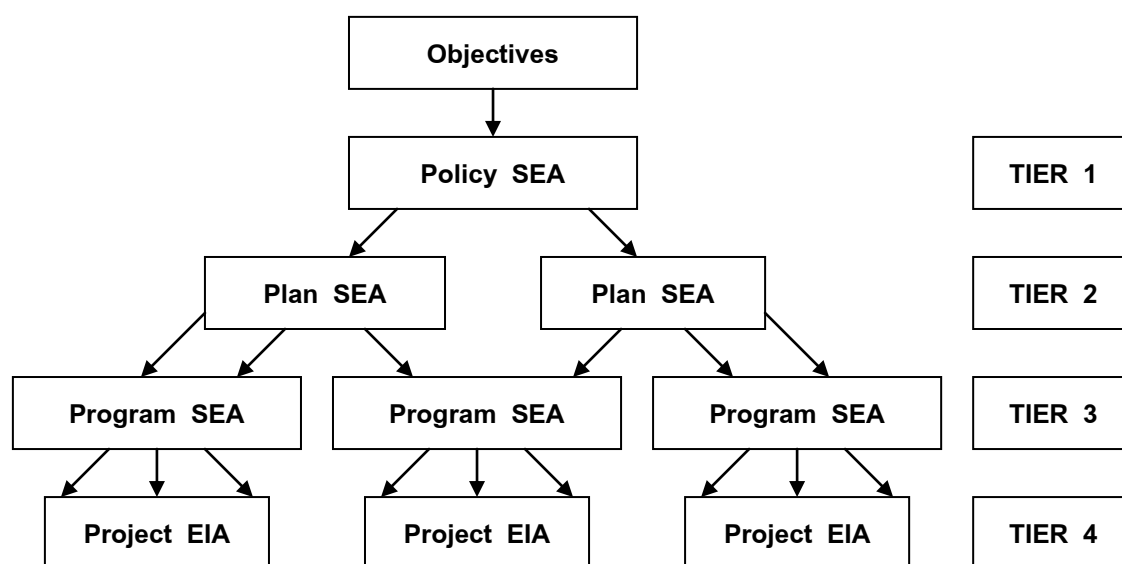
4 ระดับ

การประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่ระดับฐาน คือ ระดับโครงการ ได้แก่การทำ EIA ของโครงการ (Project)

การประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่ระดับที่รองลงมา คือ ระดับกลุ่มโครงการหรือระดับโปรแกรม ได้แก่การกำหนดยุทธศาสตร์ในการประเมินผลกระทบสะสมในภาพรวมของกลุ่มโครงการ คือ การทำ SEA ของ Programme

การประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่ระดับที่สาม คือระดับแผนงาน ได้แก่ แผนงานสำคัญที่จำเป็นต้องดำเนินงานอย่างสอดคล้องกันและภายในเวลาที่กำหนด เพื่อนำนโยบายลงสู่การปฏิบัติการ คือระดับแผนงาน จำเป็นต้องกำหนดยุทธศาสตร์ในการประเมินผลกระทบของทุกโปรแกรมที่อยู่ภายใต้แผนงานหลักเดียวกันคือการทำ SEA ของ Plan นั้นเอง

การประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่ระดับที่สี่ คือ ระดับนโยบาย ได้แก่ การประเมินผลกระทบในระดับความคิด แรงบันดาลใจและการชี้แนะแนวทางลงสู่การปฏิบัติของโครงการพัฒนา คือการทำการประเมินสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ ของ Policy

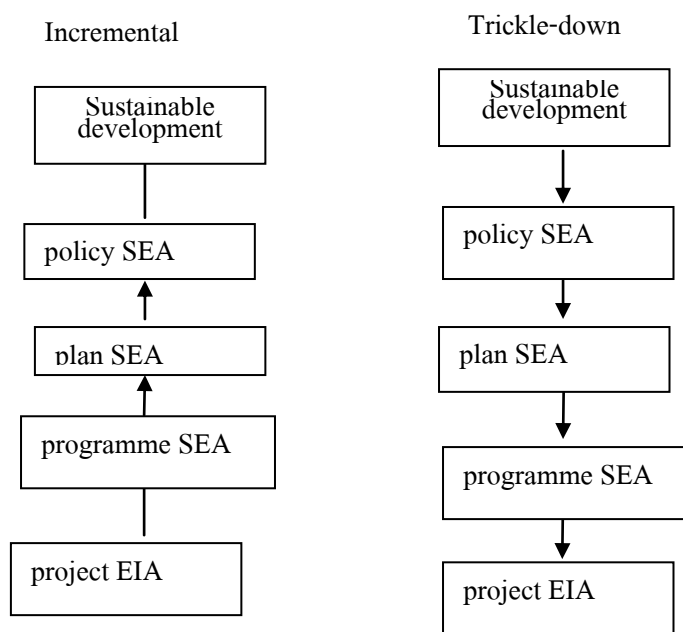
ที่มา : John Glasson Riki Therivel Andrew Chadwick. (1994). Introduction to Environment Impact Assessment 2nd edition.

ในการนำการประเมินสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ และการพัฒนาที่ยั่งยืน

SEA หรือในการประเมินผลกระทบเชิงยุทธศาสตร์ในระดับที่สูงกว่า EIA ถึง 3 ระดับนั้น ได้แก้ปัญหาหลายปัญหาของการทำโครงการ EIA เป็นอย่างดี ในปัจจุบันได้มีการปรับการทำ EIA ของระดับโครงการขยายสู่การใช้ยุทธศาสตร์ SEA เพื่อทำให้มีการปฏิบัติการที่เหมาะสมและมียุทธศาสตร์ที่ยั่งยืน มีการรวบรวมปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่หลากหลายเข้าด้วยกันเพื่อนำมาพิจารณาในระดับการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการพัฒนา การป้องกันผลกระทบสิ่งแวดล้อมทางด้านลบ การมีส่วนร่วมของประชาชนตลอดจน ความโปร่งใสของการประเมินที่เพิ่มขึ้น ยุทธศาสตร์ในการประเมินทุกระดับโดยเน้นให้มีขั้นตอนที่ชัดเจนของการอนุญาต ความพยายามดังกล่าวทั้งหมด เพื่อที่จะนำไปสู่การประเมินผลกระทบที่ก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

การประเมินสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน อาจนำมาประยุกต์เพื่อสร้างแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาอย่างยั่งยืน

Incremental vs. trickle-down SEA system.

ที่มา : John Glasson Riki Therivel Andrew Chadwick. (1994). Introduction to Environment Impact Assessment 2nd edition.

แนวทางการใช้การประเมินสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อวางแผนยุทธศาสตร์ที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน รูปแบบ “Trickle down” โดยเป็นการวางแผนยุทธศาสตร์ที่เริ่มจากเป้าหมายระดับบน คือ การพัฒนาที่ยั่งยืน ลงสู่การศึกษาขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่โครงการตลอดจนการ

กำหนดนโยบาย แผนงาน โปรแกรม ตามลำดับชั้นลงมาจนถึงระดับโครงการ ซึ่งเป็นระดับฐานล่างสุด แนวทางรูปแบบนี้ จะเกี่ยวข้องกับหลักสำคัญ คือ

การให้คำมั่นสัญญาเกี่ยวกับจุดประสงค์ด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการกำหนดตัวแปรและปัจจัยที่จะทำให้การพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนี้ พื้นที่ ทรัพยากร ระยะเวลา การกำหนดความสามารถในการรองรับของพื้นที่โดยเคารพปัจจัยหลาย ๆ ด้านที่ก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน และการกำหนดยุทธศาสตร์การประเมินผลกระทบ ที่เกี่ยวข้องกันนโยบาย แผนงาน โปรแกรม และโครงการ โดยใช้โครงการและแผนการพัฒนาทางเลือกซึ่งเคารพความสามารถในการรองรับ ซึ่งการเลือกทางเลือกที่ก่อให้เกิดผล ด้านเศรษฐกิจ และสังคมที่ดีที่สุด ต่อการทำการประเมินผลกระทบของโครงการย่อย แต่ละโครงการภายใต้ขอบเขตข้อกำหนดที่ตั้งไว้โดยการประเมินสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ ทั้งนี้ การกำหนดโปรแกรมการประเมินผล ซึ่งจะให้ข้อมูลย้อนกลับ เพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลงขั้นตอนที่กล่าวมาข้างต้น

แนวทางการใช้การประเมินสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อการวางแผนยุทธศาสตร์ที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนรูปแบบ “Incremental” ซึ่งจะเป็นการวางแผนยุทธศาสตร์ที่มีการตั้งเป้าหมายสูงสุดไว้ข้างบน คือ การพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งนับเป็นการเปลี่ยนจุดยืนที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง คือ เปลี่ยนหน้าที่ของเครื่องมือ จากเครื่องมือเพื่อประเมินผลกระทบ เครื่องมือเพื่อลดผลกระทบให้น้อยที่สุด มาเป็นการประเมินสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อสร้างความมั่นใจว่าจะมีการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นจุดมุ่งหมายปลายทาง โดยมีการเสนอแนวทางที่จะมองไปข้างหน้าในอนาคตโดยมุ่งเน้นความสำคัญกับการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมที่ยั่งยืนตั้งแต่ระดับฐาน คือระดับโครงการ สิ่งที่เป็น สิ่งที่สามารถทำได้ โดยผ่านหลักการที่มีมาตรการป้องกันสองหน้า มีนโยบาย ซึ่งจะไม่มีการเสียใจในภายหลังและการประยุกต์ใช้แบบทดสอบเรียบง่ายที่บ่งบอกถึงการพัฒนาที่ยั่งยืน อย่างไรก็ตาม แนวความคิดที่จะนำ การประเมินสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์มาทำแผนแม่บทเพื่อแสวงยุทธศาสตร์สู่ความยั่งยืน ก็อาจมีอุปสรรคเช่นกัน เพราะหลายประเทศมีเป้าประสงค์ของการพัฒนาระยะสั้น ซึ่งเป็นเพียงปฏิริยาสนองเหตุการณ์และปัญหาเฉพาะด้านมากกว่าการให้ความสำคัญกับเป้าประสงค์ด้านการป้องกันระยะยาว เช่น การพัฒนาที่ยั่งยืนการกำหนดปัจจัย เกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนก็เป็นสิ่งที่ทำได้ยาก ในระดับนานาชาติ การกำหนดความสามารถในการรองรับ ภายใต้ปัจจัยด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นสิ่งที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น ถึงแม้จะมีอุปสรรคดังกล่าวนี้ การประเมินสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ ก็ดูจะเป็นยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมกับการวางแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนมากที่สุด และหลาย ๆ ประเทศสามารถขยายวงการวิจัย เกี่ยวกับการทำการประเมินสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ และการกำหนดความสามารถในการรองรับ ไปสู่การตั้งระบบการพัฒนาที่ยั่งยืนแบบบูรณาการ โดยใช้ระบบของการประเมินสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์

ปัจจุบันประเทศไทยได้นำการประเมินสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ มาใช้โดยสำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นหน่วยงานหลักที่ทำการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ (เอกสารสรุปผลการประชุมสัมมนาทางวิชาการระดมความคิดเห็นเรื่อง การจัดทำแนวทางการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ เมื่อวันที่ 9

กุมภาพันธ์ 2549 ณ ห้องประชุมกิ่งเพชร โรงแรมเอเชีย กรุงเทพฯ 2549 : 1-3) ซึ่งได้มีการสรุปประเด็นสำคัญดังนี้

ชื่อและนิยามของ การประเมินสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ ได้มีการสรุปจากการประชุมสัมมนาเพื่อให้มีความเข้าใจที่ตรงกัน คือ

การประเมินสิ่งแวดล้อมในระดับยุทธศาสตร์ การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมระดับพื้นที่ และการประเมินทางเลือกในระดับยุทธศาสตร์และมีข้อเสนอเรื่องนิยามจากข้อตกลงในการประชุมครั้งนั้นได้ รวม 3 นิยาม ได้ดังนี้

ประการที่หนึ่งเป็นการศึกษาประเมินสิ่งแวดล้อมจากการดำเนินงาน/นโยบาย ตามยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาประเทศในแต่ละด้าน เพื่อให้ได้แผนงาน/โครงการ ที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ การพัฒนาประเทศสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับระดับเศรษฐกิจและงบประมาณของประเทศ เพื่อให้เกิดผลกระทบจากการพัฒนาต่อกิจกรรมด้านต่างๆ น้อยที่สุด และเกิดผลประโยชน์จากการพัฒนาที่ยั่งยืนที่สุด ประการที่สองเป็นการประเมินศักยภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อยุทธศาสตร์การพัฒนา และประการที่สามคือ SEA is a systematic, on-going process for evaluating, at the earliest appropriate stage of publicly accountable decision making, the environment quality, and consequences, of alternative, ensuring full integration of relevant biophysical, economic, social and political consideration (Partidario, 1999)

ส่วนขนาดของโครงการและชนิดของโครงการ ได้สรุปถึงการจัดการประเมินควรจะมีการพัฒนาที่มีผลกระทบสิ่งแวดล้อมสูง (Major Impact) ให้จัดทำรายงานการประเมินสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ โดยพิจารณาในหลายมิติที่เกี่ยวข้อง เช่น เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากร สุขภาพ และความมั่นคง ซึ่งภาครัฐจะนำไปให้หน่วยงานทุกส่วน ตั้งแต่ระดับล่าง เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล ได้จัดทำก่อนจะนำไปสร้างแผนระดับนโยบายที่จะใช้กับท้องถิ่น

ทั้งนี้ระดับของการนำการประเมินสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ ไปใช้ในการทำการประเมินสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ ก็คือ ระดับของการนำการประเมินสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ ไปใช้เป็นการกำหนดทิศทางในการพัฒนาในภาพรวมสามารถ พิจารณาได้ตั้งแต่ 3 ระดับ ได้แก่ ระดับ Policy เป็นการกำหนดนโยบายของประเทศ ระดับ Sector เป็นการกำหนดนโยบายรายสาขา เช่น ด้านพลังงาน คมนาคม เกษตรกรรม และระดับพื้นที่ของแต่ละที่ เช่น ระดับจังหวัด กลุ่มจังหวัด เขตเศรษฐกิจ ระดับภูมิภาค ระดับลุ่มน้ำ โดยเน้นกระบวนการการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการพิจารณาการประเมินก่อนการทำทุกครั้ง

ในรูปแบบการประเมินโดยใช้การประเมินสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ ในประเทศไทย นั้น ส่วนใหญ่เสนอให้มีการบังคับโดยกฎหมายให้หน่วยงานพัฒนาจัดทำรายงานการประเมินสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ โดยระยะแรกอาจกำหนดเป็นมติคณะรัฐมนตรี และต่อไปจะกำหนดออกเป็นพระราชบัญญัติ (พ.ร.บ)

โดยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบ ดังนี้ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กรมโยธาธิการและผังเมือง สำนักงานนโยบายและแผนของทุกกระทรวง อาจจะมีการนำไปใช้กับสำนักงานนโยบายและแผนของทุกกรม หรือหน่วยงานทุกหน่วยงานไปปรับใช้ที่มีการจัดทำแผนระดับนโยบาย

โดยกระบวนการนำการประเมินสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ ที่จะนำไปใช้ในประเทศไทย เพื่อจัดการประเมิน ควรเร่งสนับสนุนให้มีการจัดทำฐานข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ทันสมัยและถูกต้อง มีการกำหนดศักยภาพและข้อจำกัดของพื้นที่ มีทางเลือกในการพัฒนา โดยพิจารณาทั้งมิติ สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคมและด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ความพร้อมของประเทศไทย ที่จะนำการประเมินสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ มาใช้ในประเทศไทยควรดำเนินการ เป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะสั้น นำการประเมินสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ มาใช้เลยโดยใช้เป็นเครื่องมือในการจัดทำแผนแม่บทเชิงพื้นที่/แผนยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด หรือรายจังหวัด ระยะยาว จะต้องผลักดันให้มีการนำการประเมินสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ ไปใช้ในการจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์ของชาติผ่าน สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานงบประมาณ และพรรคการเมือง

ส่วนในการประชุมได้มีผู้ให้ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ไว้หลายประการผู้วิจัยพอจะสรุปได้ดังนี้คือ ในกรณีที่ใช้การประเมินสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ เป็นตัวเชื่อมระหว่าง นโยบายกับโครงการ หากรัฐมีการกำหนดนโยบายมาแล้วและนำไปทำรายงาน การประเมินสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ หากพบว่า มีผลกระทบค่อนข้างสูง มีความเป็นไปได้มากน้อยแค่ไหนที่จะใช้ผลจากการศึกษา การประเมินสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ นั้น ไปยับยั้งไม่ให้นโยบายดังกล่าวดำเนินการต่อไปในระดับโครงการ ปัญหาการพัฒนาและการจัดทำนโยบายอยู่ที่การตัดสินใจของภาครัฐ ดังนั้น หากคิดจะนำ การประเมินสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ มาใช้ได้ผล เห็นควรพิจารณากำหนดกลไกให้ผู้ตัดสินใจนำ การประเมินสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ มาประกอบการจัดทำนโยบายด้วย เรื่อง การประเมินสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ ไม่ใช่เรื่องใหม่ ในอดีตได้ดำเนินการมามากแล้ว แต่ไม่ได้เรียกว่า การประเมินสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ จึงควรนำกรณี ที่ผ่านมามาวิเคราะห์ว่าทำไมไม่ได้ผล เพราะอะไร เพื่อเป็นแนวทางในการทำ การประเมินสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ และการกำหนดกรอบ การทำ การประเมินสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ ควรเริ่มจากการทำแผนชุมชนของแต่ละท้องถิ่น และนำสู่ยุทธศาสตร์จังหวัด ยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด ระดับภาค/หรือระดับลุ่มน้ำ และระดับประเทศต่อไป เพื่อเป็นฐานการจัดทำนโยบายชาติ การประเมินสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ เป็นกระบวนการเชื่อมโยงระหว่างนโยบายกับแผนงาน/โครงการ สำหรับประเทศไทย ส่วนใหญ่มักจะมีแผนงาน/โครงการแล้ว การทำ การประเมินสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ ก่อนจะเป็นกรอบช่วยให้การพัฒนาโครงการเชื่อมโยงกับนโยบายและแผนได้ ควรกำหนดแผนการดำเนินงาน การประเมินสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ ในแต่ละระยะโดยมีตารางเวลาและกิจกรรมที่เป็นขั้นตอนและชัดเจน เพื่อนำไปสู่การพัฒนา การประเมินสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ ที่สมบูรณ์ต่อไป การอนุมัติโครงการของสำนักงานงบประมาณ ควรจะกำหนดให้มีข้อมูลประเมิน การประเมินสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ ประกอบด้วยการประเมินสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ ควรใช้ในระดับของการกำหนดนโยบายของรัฐบาลกลาง และ

รัฐบาลท้องถิ่น หรือการกำหนดนโยบายในระดับยุทธศาสตร์ชาติ และระดับท้องถิ่น การทำการประเมินสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ เป็นเครื่องมือช่วยให้ผู้บริหารสามารถมีข้อมูลในการตัดสินใจในระดับนโยบายได้ครบทุกมิติมากขึ้นและเป็นสิ่งที่ต้องเร่งดำเนินการ

สรุปผู้วิจัยคิดว่าหากเราจะทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืนเราควรมีการทำการประเมินสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ ประกอบด้วยเสมอเพื่อให้เราได้ถึงการบูรณาการของแผนพัฒนาทั้งหมดทุกด้าน

Balanced Scorecard (BSC)

อัจฉรา จันทร์ฉาย (2546 : 85-105) กล่าวถึง Balanced Scorecard (BSC) คือ ระบบการควบคุมทางการบริหารจัดการแบบองค์รวม (Comprehensive Management Control System) ซึ่งประกอบไปด้วย การทำให้เกิดความสมดุลของการประเมินผลหรือการวัดผลทางการเงินด้วยการประเมินผลและการวัดผล หรือเป็นเครื่องมือในการวัดผลการปฏิบัติงาน โดยพิจารณาของเขตทั้ง 4 ด้าน คือ 1. ด้านการเงิน (Financial) 2. ด้านลูกค้า (Customer) 3. ด้านกระบวนการบริหารภายใน (Internal Processes) 4. ด้านบุคลากร (People) /นวัตกรรม (Innovation) การเติบโต (Growth) หรือเป็นเครื่องมือทางการบริหารจัดการที่ช่วยในการนำกลุ่มกลยุทธ์ไปปฏิบัติโดยอาศัยการวัดผลหรือประเมินผล ซึ่งจะช่วยให้องค์กรเกิดความสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และมุ่งเน้นในสิ่งที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กร

1. วัดดูประสงค์ที่สำคัญของแต่ละมุมมอง โดยที่วัดดูประสงค์ตามแนวคิดของ Balanced scorecard คือสิ่งที่องค์กรมุ่งหวังหรือต้องการที่จะบรรลุในด้านต่างๆ เช่น

1.1 วัดดูประสงค์ที่สำคัญภายใต้มุมมองด้านการเงิน ได้แก่ การเพิ่มขึ้นของรายได้ การลดลงของต้นทุน

1.2 วัดดูประสงค์ที่สำคัญภายใต้มุมมองของลูกค้า ได้แก่ ส่วนแบ่งการตลาดที่เพิ่มขึ้น การรักษาลูกค้าการสร้าง ความพึงพอใจให้กับลูกค้า

1.3 วัดดูประสงค์ที่สำคัญภายใต้มุมมองด้านกระบวนการธุรกิจภายใน ได้แก่ การดำเนินงานที่รวดเร็วขึ้น กระบวนการบริหารที่มีประสิทธิภาพ

1.4 วัดดูประสงค์ที่สำคัญภายใต้มุมมองด้านการเรียนรู้และการเติบโต ได้แก่ การรักษาพนักงานที่มีคุณภาพการเพิ่มทักษะของพนักงาน การมีโครงการพื้นฐานทางเทคโนโลยี

2. การวัดผล (Measures หรือ Key Performance Indicators KPIs) ได้แก่ ตัวชี้วัดของวัดดูประสงค์ในแต่ละด้าน ซึ่งถือเป็นเครื่องมือที่จะบอกได้ว่าองค์กรบรรลุวัดดูประสงค์ในแต่ละด้านหรือไม่ เช่น

2.1 วัดดูประสงค์ในการเพิ่มขึ้นของรายได้ของมุมมองด้านการเงินตัวชี้วัดที่นิยมใช้ ได้แก่ รายได้ที่เพิ่มขึ้นเทียบกับปีที่ผ่านมา

2.2 วัตถุประสงค์ในการรักษาลูกค้าของมุมมองด้านลูกค้า ตัวชี้วัดที่นิยมใช้ ได้แก่ จำนวนลูกค้าทั้งหมดจำนวนลูกค้าที่หายไป (Defection Rate) ดัชนีวัดความจงรักภักดีของลูกค้า (Customer loyalty index)

2.3 วัตถุประสงค์ในการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพของมุมมองด้านกระบวนการภายใน ตัวชี้วัดที่นิยมใช้ ได้แก่ จำนวนของเสียที่เกิดขึ้นจากการผลิต หรือร้อยละของสินค้าที่ผ่านการตรวจคุณภาพ

2.4 วัตถุประสงค์ในการพัฒนาทักษะพนักงานของมุมมองด้านการเรียนรู้และการเติบโต ตัวชี้วัดที่นิยมใช้ ได้แก่ ระดับความสามารถของพนักงานที่เพิ่มขึ้น (Competencies Level) จำนวนวันในการฝึกอบรมต่อปี

3. เป้าหมาย (Target) ได้แก่ เป้าหมายหรือตัวเลขที่องค์กรต้องการจะบรรลุของ ตัวชี้วัดแต่ละประการ เช่น

3.1 เป้าหมายของการเพิ่มขึ้นของรายได้ เท่ากับร้อยละ 30 ต่อปี

3.2 เป้าหมายของจำนวนลูกค้าเก่าที่ลดลง ต้องไม่เกินร้อยละ 7 ต่อปี

3.3 เป้าหมายของจำนวนของเสียที่เกิดขึ้นจากกระบวนการผลิต ต้องไม่เกินร้อยละ 4 ต่อปี

3.4 เป้าหมายของจำนวนวันในการฝึกอบรมเท่ากับ 15 วัน ต่อคนต่อปี

4. การริเริ่ม (Initiatives) ได้แก่ แผนงาน โครงการหรือกิจกรรมที่องค์กรจะจัดทำเพื่อ ช่วยให้บรรลุเป้าหมายโดยในขั้นนี้ยังไม่ใช้แผนปฏิบัติการที่จะทำเป็นเพียงแผนงานโครงการหรือ กิจกรรมเบื้องต้นที่ต้องทำเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ เช่น สิ่งที่จะทำเพื่อให้ลูกค้าอย่างน้อยร้อยละ 70 มีความพึงพอใจ ตัวอย่างเช่น การเพิ่มช่องในการให้บริการให้มากขึ้น

นอกจากมุมมองทั้ง 4 ด้านแล้ว ลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของ Balanced Scorecard คือ ความสัมพันธ์ระหว่างมุมมองทั้ง 4 ด้าน โดยมุมมองทั้ง 4 ด้าน ได้ถูกกำหนดขึ้นมาโดยอาศัย ปรัชญา ในการดำเนินธุรกิจทั่ว ๆ ไป ซึ่งมีความสัมพันธ์กันในเชิงเหตุผล (Cause and Effect) ใน ลักษณะที่องค์กรจะมีกำไรได้ต้องมาจากลูกค้า ซึ่งการจะหาลูกค้าได้นั้นองค์กรต้องมีกระบวนการในการดำเนินงานภายในที่ดี พนักงานจะต้องมีทักษะและความสามารถ มีขวัญและกำลังใจในการทำงาน ที่ดีตลอดจนมีเทคโนโลยีที่ทันสมัย จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่า ความสัมพันธ์ในเชิงเหตุและผล (Cause and Effect Relationship) และลักษณะที่สำคัญทำให้ Balanced Scorecard มีความแตกต่าง จากเครื่องมือในการประเมินผลทั่ว ๆ ไป

Balanced scorecard ในฐานะเครื่องมือในการประเมินผลองค์กร ปัจจุบันนี้การ ประเมินผลองค์กรกำลังได้รับความนิยมอย่างมากในองค์กรต่าง ๆ ทั้งหน่วยงานภาครัฐบาล รัฐวิสาหกิจ และภาคเอกชน เนื่องจากสภาวะการแข่งขันที่รุนแรงและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำ ให้องค์กรธุรกิจ จะต้องมามีเครื่องมือที่ช่วยในการตรวจสอบและติดตามการดำเนินงานของตนเองอยู่ ตลอดเวลา

ปัจจุบันการประเมินผลเป็นสิ่งที่ผู้บริหารต้องคำนึงถึงตลอดเวลา และสามารถนำมาใช้ได้ ทุกขณะสำหรับความสำคัญของการประเมินผล มีดังต่อไปนี้

1. การประเมินผลทำให้องค์กรสามารถรู้ถึงสถานะของตนเอง ว่าอยู่ ณ จุดไหน หรือ สถานการณ์ในขณะนั้นเป็นอย่างไร ดังนั้นถ้าองค์กรไม่สามารถประเมินผลการดำเนินงานของตนเองได้ จะทำให้ไม่สามารถบริหารตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ การที่จะบริหารตนเองได้นั้นจะต้องรู้ สถานการณ์ของตนเอง คู่แข่งขัน และสภาพแวดล้อม

2. การพัฒนาองค์กร (Organization Development) หรือการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ภายใน องค์กรจะต้องเริ่มจากการประเมินผลก่อน เนื่องจากการที่องค์กรจะมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลง จะต้องรู้จุดเริ่มต้นหรือสถานะปัจจุบัน รวมทั้งรู้ว่าองค์กรมีการพัฒนาหรือมีการเปลี่ยนแปลงเพียงใด การที่จะรู้คำตอบได้ องค์กรต้องมีการประเมินผล

3. ตามธรรมชาติมนุษย์ ถ้าสิ่งใดที่สนใจหรือมีการประเมินผล ผู้ที่รับผิดชอบหรือผู้ ดำเนินกิจกรรมนั้นจะมีความรับผิดชอบและมีความมุ่งมั่นที่จะทำกิจกรรมนั้นมากขึ้น นอกจาก ความรู้สึกว่าได้ได้รับความสนใจแล้ว ยังมีเป้าหมาย และตัวชี้วัดที่ชัดเจน

ข้อจำกัดของตัวชี้วัดด้านการเงิน (Financial Indicators) ในอดีตการประเมินผล องค์กรมักจะใช้เครื่องมือทางด้านบัญชีและการเงินเป็นหลัก เช่น อัตราส่วนทางการเงิน (Financial Ratios) ต้นทุน รายได้ เป็นต้นแต่ปัจจุบันผู้บริหารพบว่า การใช้ตัวชี้วัดด้านการเงินเป็นหลักไม่ เพียงพอต่อการแข่งขันในยุคปัจจุบัน เพราะว่าตัวชี้วัดด้านการเงินมีข้อจำกัดหลายประการ ดังนี้

1. ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขัน สำหรับองค์กรต่างๆ ใน ปัจจุบันส่วนใหญ่จะเป็นทรัพยากร หรือความสามารถที่ไม่สามารถจับต้องได้ (Intangible Resources and Capabilities) เช่น ภาพพจน์ (Image) ขององค์กร ความรู้ (Knowledge) ความพึงพอใจของ ลูกค้า เป็นต้น ปัจจัยที่ไม่สามารถจับต้องได้ เหล่านี้ไม่สามารถใช้ตัวชี้วัดด้านการเงินหรือบัญชีมา ประเมินได้

2. ตัวชี้วัดด้านการเงินที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน ให้ความสำคัญกับมุมมองภายในองค์กร เช่น ความสามารถในการทำกำไร ความสามารถในการบริหารสินค้าคงคลัง แต่ตัวชี้วัดเหล่านี้ไม่ สามารถที่จะวัดหรือประเมินปัจจัยภายนอกองค์กรที่มีความสำคัญต่อการดำเนินงาน และกลยุทธ์ใน ระยะยาวขององค์กร เช่น ความพึงพอใจของลูกค้า ความสัมพันธ์กับคู่ค้าปัจจัยการผลิต เป็นต้น

3. การมุ่งเน้นตัวชี้วัดด้านการเงินเพียงอย่างเดียว ทำให้ผู้บริหารและองค์กรมุ่งเน้น ที่ผลการดำเนินงานในระยะสั้นมากกว่าการเสริมสร้างความสามารถทางการแข่งขันในระยะยาว

4. ตัวชี้วัดด้านการเงิน เป็นตัวชี้วัดที่แสดงให้เห็นผู้บริหารทราบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใน อดีต (Lagging Indicators) แต่ตัวชี้วัดด้านการบริหารอื่นๆ เป็นตัวชี้วัดที่แสดงให้เห็นถึงโอกาสหรือ ปัญหาในอนาคต (Leading indicators)

สรุปความสำเร็จในการจัดทำ BSC มีดังนี้

1. เมื่อองค์กรมีการกำหนดวิสัยทัศน์ กลยุทธ์แล้วจำเป็นต้องแปลงกลยุทธ์ไปสู่ภาคปฏิบัติ โดยการจัดทำ Strategy Map และ BSC โดยใช้ตัวชี้วัดครอบคลุม 4 มิติ ได้แก่ มุมมองด้านการเงิน

ด้านลูกค้า ด้านกระบวนการบริหารภายใน และด้านการเรียนรู้และเติบโต (และมีมิติด้านสิ่งแวดล้อมและความรับผิดชอบต่อสังคม)

2. เชื่อมโยงการวัดผลระดับองค์กรกับหน่วยงาน ซึ่งในองค์กรอาจแบ่งตามหน่วยธุรกิจที่มีหน่วยกิจกรรมหลัก และหน่วยสนับสนุน บัญชี จัดซื้อ ต้องมีการทำความเข้าใจในการให้บริการ และเชื่อมโยงฝ่ายต่าง ๆ ขององค์กรเพื่อให้เกิดพลังร่วม (Synergy)

3. ต้องให้กลยุทธ์ และ BSC เป็นหน้าที่ของทุกคน และทุก ๆ หน้าที่งาน ต้องมีการสื่อสารให้ความรู้ และมีระบบการให้รางวัลตามผลงาน

4. ทำให้กลยุทธ์และการวัดเป็นงานที่ต่อเนื่อง โดยองค์กรมีการกำหนดกลยุทธ์ ตัวชี้วัดและงบประมาณ เมื่อดำเนินการก็มีการรายงานผล เพื่อวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความเป็นเหตุและผลจากกลยุทธ์ที่วางไว้

5. การเปลี่ยนแปลงพัฒนาองค์กรโดยผ่านความเป็นผู้นำ โดยสร้างทัศนคติ และบรรยากาศในการเปลี่ยนแปลง โดยเข้าสู่ระบบบริหารเชิงกลยุทธ์ การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติและการติดตามประเมินกลยุทธ์ โดยมีระบบธรรมาภิบาลที่ดีในองค์กร

จากเนื้อหาที่ได้กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่าในปัจจุบันการประเมินผลองค์กรไม่สามารถใช้แต่ตัวชี้วัดด้านการเงินเพียงอย่างเดียว ผู้บริหารจะต้องใช้มุมมองด้านอื่นๆ ด้วย ซึ่งมุมมองทั้ง 4 ด้านภายใต้ Balanced scorecard

สำหรับตัวอย่างขององค์กรที่มีการนำหลักการและแนวคิดของ Balanced Scorecard ไปปฏิบัติจนได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายไปทั่วโลก ทำให้ Balanced scorecard กลายเป็นระบบการบริหารหลักที่สำคัญ (Core Management System) สำหรับองค์กรในยุคปัจจุบันและอนาคต เช่น Tenneco, Allstate, KPMG, Peat Marwick, Nationwide Financial Service เป็นต้น ส่วนในประเทศไทยก็เริ่มมีการจัดทำ Balanced Scorecard ขึ้นหลายแห่งทั้งในองค์กรเอกชนและองค์กรของรัฐ เช่น บริษัทในเครือเจริญโภคภัณฑ์ บริษัทในเครือชินวัตร ธนาคารกสิกรไทย สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) เป็นต้น

จากหลักการและแนวคิดของ Balanced Scorecard ที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้ สามารถสรุปว่า Balanced Scorecard มีความสมดุล (Balanced) ในด้านต่อไปนี้

1. มีความสมดุลในด้านตัวชี้วัดด้านการเงิน (Financial Indicators) และตัวชี้วัดไม่ใช่งานด้านการเงิน (Nonfinancial indicators) ทำให้องค์กรไม่มุ่งเน้นในด้านใดด้านหนึ่งมากเกินไป
2. มีความสมดุลในด้านวัตถุประสงค์และตัวชี้วัดที่แสดงถึงปัจจัยทั้งภายในองค์กร (มุมมองด้านการเงินกระบวนการภายใน และการเรียนรู้และการเติบโต) และภายนอกองค์กร (มุมมองด้านลูกค้า)
3. มีความสมดุลในด้านตัวชี้วัดที่มุ่งเน้นทั้งในระยะสั้น (ภายใต้มุมมองด้านการเงิน) และในระยะยาว (ภายใต้มุมมองด้านการเรียนรู้และการเติบโต)
4. มีความสมดุลในด้านตัวชี้วัดที่เป็นเหตุ (Leading Indicators) และตัวชี้วัดที่เป็นผล (Lagging indicators)

นอกจากนี้ Balanced scorecard ยังเป็นแนวคิดที่ยืดหยุ่น ไม่จำเป็นต้องเป็นไปตามแนวคิดที่ Kaplan and Norton นำเสนอไว้ในตอนแรกก็ได้ เช่น การมีมุมมองต่างๆ ไม่จำเป็นต้องมี 4 มุมมองตามแนวคิดดั้งเดิม การจะมีกี่มุมมองหรือการจัดการเรียงลำดับของมุมมองต่างๆ ไม่จำเป็นต้องเริ่มจากการเงิน ลูกค้า กระบวนการภายใน และการเรียนรู้ก็ได้ขึ้นอยู่กับปรัชญาและพื้นฐานขององค์การธุรกิจ

สรุปได้ว่าเมื่อเราได้ทำโครงการใดๆ แล้วการนำ Balanced scorecard มาวัดผลเราจะได้ทราบถึงงบประมาณที่ใช้และเป็นตัววัดผลตัวชี้วัดของผลงานทั้งหมด

5. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องและปรากฏว่ามีผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จังหวัดตรัง รูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ดังนี้

สถาพร ศรีสัจจ (2533 : 121) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประสมประสานทางสังคม-วัฒนธรรมไทยพุทธและไทยมุสลิมที่ปรากฏ ในการเล่นล้อแห่งของอำเภอกันตัง จังหวัดตรัง” พบว่าประชาชนได้รู้ถึงรากเหง้าความเป็นมาอันยาวนานของชุมชน และการพัฒนาทางวัฒนธรรมในการประสมประสานทางสังคม-วัฒนธรรมไทยพุทธและไทยมุสลิมที่สามารถเชื่อมความสัมพันธ์ความเป็นอยู่ของชุมชนด้วยกันได้อย่างสันติมายาวนาน

พุทธมนต์ ธีรภัทร (2536 : 78) ศึกษาวิจัยเรื่อง “เจตคติของประชาชนรอบอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง” พบว่าประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ศึกษานั้นต้องการให้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งไว้ ส่วนการได้รับข่าวสารในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมากกว่าครั้งหนึ่งที่เคยได้รับความรู้ทางด้านนี้ จากเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน ความรู้ที่เคยได้รับเป็นความรู้ด้านทรัพยากรป่าไม้ และวิธีการเผยแพร่ที่คิดว่าได้ผลมากที่สุดคือ การประชุมชี้แจงจากเจ้าหน้าที่ ประชาชนส่วนยังไม่มีความรู้ดีพอในการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง เช่น หญ้าทะเล ดังนั้นในการวิจัยได้มีการเสนอแนะให้มีการส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่ทำการประมงพื้นบ้าน และการท่องเที่ยวประเภท Eco-tourism ให้กับชาวบ้าน

สำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (2539 : 2-3) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษากำหนดแนวทางการควบคุมพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทเกาะ จังหวัดตรัง” ได้ศึกษาแล้วพบว่ามีความเหมาะสมและกลยุทธ์ในการควบคุมพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวคือการจัดการเพื่อรักษาระดับความสามารถในการรองรับของพื้นที่และนักท่องเที่ยว พร้อมทั้งแก้ไขปัญหาและส่งเสริมการท่องเที่ยว ในด้านโครงสร้างพื้นฐาน อาทิ ปรับปรุงถนน ส่วนกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของหมู่เกาะในจังหวัดตรังนั้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การท่องเที่ยวเป็นแบบอนุรักษ์ธรรมชาติแบบยั่งยืน

1. การพัฒนาจิตสำนึกของประชาชน นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ
2. การควบคุมให้เป็นไปตามกฎหมาย

3. การพัฒนาระบบการควบคุมทางอ้อมเพื่ออนุรักษ์สภาพแวดล้อมและคุณค่าของสถานที่ท่องเที่ยว

4. การพัฒนาองค์กรหลักที่มีหน้าที่ดูแลสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ

เกีตถา บุญปรากฏ (2541: 172-182) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขององค์กรพัฒนาเอกชน : กรณีศึกษาสมาคมหยาดฝน จังหวัดตรัง” พบว่าการทำงานขององค์กรพัฒนาเอกชนนั้นเน้นไปที่กลุ่มชุมชนชาวประมงขนาดเล็กที่ด้อยโอกาสมากที่สุด ส่วนกระบวนการทำงานทำงานแบบการพัฒนาแบบประชาชนมีส่วนร่วม โดยเป็นกิจกรรมด้านสังคมและเศรษฐกิจ ต่อมาได้ปรับเปลี่ยนมาเน้นด้านกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง สร้างความรู้ ความเข้าใจ และมีจิตสำนึกที่ดีมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม มีการทำงานที่เป็นเครือข่ายและสร้างความสามารถในการพึ่งตนเองของชุมชนด้านเศรษฐกิจ ด้านอำนาจในการตัดสินใจ และด้านมิติทางวัฒนธรรมค่อนข้างสูง

มณฑล จันท์แจ่มใส (2541 : 87-88) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาทัศนคติของชุมชนท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวกรณีศึกษา : เกาะมุก จังหวัดตรัง” จากการศึกษาพบว่า ทัศนคติของชุมชนท้องถิ่นที่มีต่อกิจกรรมทางการท่องเที่ยว มีความคิดเห็นให้นักท่องเที่ยวแต่งกายตามความพอใจในบริเวณชายหาดแหล่งท่องเที่ยว และให้แต่งกายสุภาพเรียบร้อยในบริเวณย่านพักอาศัย ชุมชนท้องถิ่น เมืองชุมชนในเกาะมุก จังหวัดตรังนั้นส่วนใหญ่เป็นชุมชนอิสลามจึงเน้นในเรื่องการแต่งกาย ที่จะต้องให้ความเคารพต่อท้องถิ่นในชุมชนอิสลามมาก ลักษณะของประชากรที่มีความสัมพันธ์ต่อการแต่งกายของนักท่องเที่ยวบริเวณย่านพักอาศัยของชุมชนท้องถิ่น ส่วนกิจกรรมของนักท่องเที่ยวให้มีได้ทุกประเภททั้งทางบกและทางน้ำ กิจกรรมการสัญจรของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ให้มีเฉพาะที่ไม่ใช่เครื่องยนต์ ส่วนใหญ่ให้มีการบริโภคอาหารและเครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์ และให้มีการแสดงพื้นบ้านและสากลที่ไม่เน้นการมอมเมา ไม่ต้องการให้มีกิจกรรมการพนันเพื่อบริการนักท่องเที่ยว ส่วนกิจกรรมการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว กับกิจกรรมด้านที่เกี่ยวกับอาชีพของชุมชนนั้นนักท่องเที่ยวสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ อาทิ การออกทะเลจับปลาแบบการประมงพื้นบ้าน แต่ที่สำคัญไม่อนุญาตให้นักท่องเที่ยวร่วมประกอบกิจกรรมฮาลาล ส่วนพิธีละหมาดและพิธีฮุนัตให้นักท่องเที่ยวร่วมชมได้

ทัศนคติของชุมชนท้องถิ่นที่มีต่อระเบียบในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยว ในเรื่องกิจกรรมทางการท่องเที่ยว และสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าจำเป็นต้องมี โดยต้องการให้กำหนดจากชุมชนท้องถิ่นร่วมกับหน่วยงานราชการ

คณะกรรมการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (2544 : 3-9) ศึกษารายงานฉบับสมบูรณ์เรื่อง “ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดที่ยั่งยืน จังหวัดตรัง พ.ศ. 2545-2564 (20 ปี)” เพื่อจะนำไปใช้ประโยชน์และเป็นกลไกในการผสมผสานและสนับสนุนการจัดทำแผนงานหรือโครงการ การจัดสรรงบประมาณ และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในจังหวัดตรังอย่างยั่งยืน และผสมผสานนโยบายของรัฐ ความต้องการของประชาชน ศักยภาพของทรัพยากร

เพื่อผลักดันไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป โดยกำหนดวิสัยทัศน์ไว้คือ “ปลอดภัยชีวิต เศรษฐกิจมั่นคง ดำรงวัฒนธรรม เลิศล้ำทรัพยากร”

“ปลอดภัยชีวิต” เป็นเมืองน่าอยู่ ประชาชนมีคุณภาพชีวิตดี ชาวตรังทุกคนและผู้มาเยือนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ไม่มีคดีอุกฉกรรจ์ ทุกชีวิตได้รับการคุ้มครองอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน บ้านเมืองมีความร่มเย็น ไม่มีความรุนแรงในสังคม ปลอดภัยจากอุบัติเหตุ ผู้ขับขี่รถยนต์ ปฏิบัติตามกฎหมายจราจรอย่างเคร่งครัด ไม่มีอุบัติเหตุจราจรและอุบัติเหตุ ผู้บริโภคได้รับการคุ้มครองเด็กและผู้สูงอายุได้รับการดูแลจากสังคมประชาชนมีสุขภาพดีถ้วนหน้า มีลานกีฬาทั่วเมืองมีสิ่งแวดล้อมดีปลอดภัย

“เศรษฐกิจมั่นคง” ประชาชนประกอบอาชีพสุจริต ในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ธุรกิจ การค้า มีความยุติธรรม ระหว่างผู้ผลิต ผู้ค้าและผู้บริโภค ราคาพืชผลของเกษตรกรมีความมั่นคง เกษตรกรมีความรู้ความชำนาญในการผลิต สร้างสรรค์สินค้าที่มีคุณภาพและเพิ่มมูลค่าของผลผลิต

“ดำรงวัฒนธรรม” วัฒนธรรมประเพณีสิ่งที่ดีในสังคมได้รับการสืบสาน ประชาชนมีคุณภาพ รักการศึกษา มีจิตสำนึกและภาคภูมิใจในความเป็นไทย ใส่แสวงหาความรู้ตลอดชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับการฟื้นฟูพัฒนา มีสถานศึกษาหลากหลายสาขาวิชา เยาวชนได้รับการอบรมด้านศีลธรรม จริยธรรม คนดีศรีสังคม ได้รับการยกย่อง

“เลิศล้ำทรัพยากร” ทรัพยากรมีความสมบูรณ์หลากหลาย การใช้ทรัพยากรตั้งอยู่บนความยั่งยืน การพิจารณาโครงการต้องมีมิติด้านสิ่งแวดล้อมประกอบการพิจารณา ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ อนุรักษ์ทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชุมชน ประชาชนได้รับความรู้ข่าวสาร ข้อมูลอย่างทั่วถึง ทรัพยากรที่เหลือน้อยได้รับการคุ้มครอง

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2545 : 60-62) ศึกษาการจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์เรื่อง “โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดกระบี่ ตรัง สตูล และพัทลุง” พบว่าจังหวัดมีศักยภาพและโอกาสในการพัฒนาการท่องเที่ยวดังนี้

(1) มีคมนาคมขนส่งสะดวกทั้งทางบก น้ำ อากาศ โดยทางบกมีทั้งรถไฟ รถยนต์ ทางอากาศ มีเที่ยวบินเข้าสู่กรุงเทพฯทุกวัน ทางน้ำมีท่าเรือติดต่อกับต่างประเทศ

(2) ลักษณะภูมิประเทศที่เอื้ออำนวยต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลยาว 119 กิโลเมตร มีชายหาดสวย น้ำทะเลใส แหล่งปะการัง ต่างๆ

(3) มีประเพณีวัฒนธรรมที่มีความเป็นเอกลักษณ์ ได้แก่ ประเพณีงานศพ เทศกาลเดือนสิบ เทศกาลหมุย่าง ขนมหักตึง วัฒนธรรมอื่นๆ เช่น หนังตะลุง ลิเกป่า

ส่วนสภาพปัญหาและความต้องการนั้นคือ

(1) สิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่ท่องเที่ยวยังมีน้อยและไม่เพียงพอ

(2) มัคคุเทศก์ขาดประสบการณ์

(3) การรักษาความปลอดภัยทางน้ำมีข้อจำกัดเนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวเป็นเกาะ

(4) ของที่ระลึกของจังหวัดมีไม่เพียงพอ ขาดการประชาสัมพันธ์ และการพัฒนาคุณภาพ

และรูปแบบให้ตรงตามความต้องการของตลาด

- (5) ขาดการลงทุนด้านการท่องเที่ยวแบบครบวงจร
- (6) การทำงานขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวไม่เป็นเอกภาพ
- (7) ค่าบริการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวยังไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน
- (8) หน่วยงานส่วนท้องถิ่น (อบต.) ยังไม่ได้ให้ความร่วมมือในการส่งเสริมการท่องเที่ยว

อย่างจริงจัง

ได้มีการจัดทำยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว ตามแผนพัฒนาจังหวัด 5 ปี (2545-2549) ดังนี้

- (1) ปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้มีความสะดวกสบาย
- (2) เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัด ให้กระจายไปอย่างกว้างขวาง
- (3) ส่งเสริมการลงทุนเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
- (4) สนับสนุน และส่งเสริมกิจกรรมตามเทศกาลที่สำคัญของจังหวัด
- (5) เสริมสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว
- (6) ดูแล บำรุงรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยในแหล่งท่องเที่ยว
- (7) ปรับปรุงเส้นทางคมนาคมสู่แหล่งท่องเที่ยวและถนนในแหล่งท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน

ศูนย์ศึกษานอกสถาบันศูนย์ตรังสถาบันราชภัฏสวนดุสิต (2546 : 71-72) ศึกษาเรื่อง “ศักยภาพด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยวในการจัดการการท่องเที่ยวภาคใต้ตอนล่างฝั่งตะวันตก : กรณีศึกษาพื้นที่จังหวัดตรัง” พบว่าในภาพรวมของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ต่างพอใจศักยภาพการบริการแก่นักท่องเที่ยวของประชาชนในพื้นที่ โดยด้านความมีไมตรีจิต ทักษะที่ดีต่อการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ส่วนด้านการจัดการจากผู้ประกอบการ และหน่วยงานภาครัฐยังมีน้อยมาก ที่เข้ามาให้ความรู้แก่ชุมชนด้านการท่องเที่ยว

ทั้งนี้การวิจัยยังสามารถนำมาผลไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาแผนพัฒนาจังหวัดตรัง ในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เป็นรูปธรรมได้

อารอบ เรื่องสังข์ และคณะ (2546 : 123-125) ศึกษาวิจัยเรื่อง “โครงการแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาลายผ้าไหมหมื่นศรี” พบว่าผ้าทอไหมหมื่นศรี อ.นาโยง จ.ตรัง เป็นผ้าทอที่มีลักษณะเฉพาะซึ่งสืบทอดต่อเนื่องมาเป็นเวลายาวนาน ทั้งด้านสี โครงสร้างของผืนผ้า และลายผ้า ซึ่งที่วิจัยถือว่าลักษณะที่ปรากฏนี้เป็นเอกลักษณ์ของผ้าทอไหมหมื่นศรี และได้รวบรวมองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับผ้าไหมหมื่นศรีรวมทั้งประวัติวัฒนธรรมชุมชน คนทอผ้า และศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการทอผ้าองค์ความรู้ที่ได้นี้สรุปเป็นเอกสาร และแปรเป็นสื่อนิทรรศการ เพื่อให้กลุ่มผ้าได้ใช้ประโยชน์ต่อไปในการศึกษาทำความเข้าใจ และเผยแพร่ต่อผู้อื่นได้ รวมทั้งสามารถนำความรู้ที่ได้ไปพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยนำส่วนที่เป็นเอกลักษณ์ของผ้าทอลายมรดกไปใส่ไว้ในผ้าทอรุ่นใหม่ เพื่อแสดงเอกลักษณ์ของผ้าทอไหมหมื่นศรี

อิสมาแอณ เบ็ญสะอาด (2547 : 76) ศึกษาวิจัยเรื่อง “โครงการการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสืบสานตำนาน ตะลิงบิง” พบว่าสามารถกระตุ้นความนึกคิดของคนในชุมชนให้หันมาพูดคุยเรื่องราวของตนเองตั้งแต่อดีตที่บรรพบุรุษได้บอกเล่าไว้ ได้ทราบเรื่องราวทางประวัติศาสตร์เกาะลิงบิง

จากเอกสารไทยและมลายู เกี่ยวกับการเมืองการปกครองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ในศีกถลามลายูส่งกองทัพมาช่วยกลางโดยเกาะลิบงเป็นที่ชุมชนทัพเรือของหัวเมืองต่าง ๆ เกาะลิบงเป็นศูนย์กลางการนัดหมายและการค้าระหว่างประเทศ เป็นที่ตั้งด่านภาษี และเคยเป็นที่ตั้งของเมืองตรัง มีดาโต๊ะบังกาหมาเป็นเจ้าเมืองตรัง จนถึงเรื่องราวที่คนเฒ่าคนแก่ได้สัมผัสตั้งแต่สร้างชุมชนจนถึงปัจจุบัน สามารถนำข้อมูลและเรื่องราวที่เกิดขึ้นระหว่างทาง มาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางในการจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับชุมชนได้ กระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกรักษ์บ้านเกิด และได้แนวทางในการสร้างชุมชนให้เข้มแข็งต่อไป

ทิพย์อุษา จันทกุล (2548 : 1-2) ศึกษาวิจัยเรื่อง “โครงการการจัดการท่องเที่ยวชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวเกาะลิบง อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง” เพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ทรัพยากร และวิถีชีวิตของชุมชนเกาะลิบงในการจัดการการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเกาะลิบง เพื่อให้เกิดความหวงแหน และเห็นคุณค่าในทรัพยากร ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสามารถเล่าเรื่องราวของชุมชนได้ทั้งนั้นเพื่อให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมของชุมชนเกาะลิบง ที่คนในชุมชนสามารถบริหารจัดการได้อย่างเป็นรูปธรรม และเป็นการสร้างทางเลือกในการประกอบอาชีพแก่คนหนุ่มสาวในชุมชนเกาะลิบง

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2548 : 264-276) ศึกษาวิจัยและจัดทำเรื่อง “ยุทธศาสตร์และแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดตรังแบบยั่งยืน” เพื่อให้การส่งเสริมและพัฒนาระบบการท่องเที่ยวของจังหวัดมีกรอบทิศทาง เป้าหมาย และแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน สะท้อนถึงวิสัยทัศน์และความต้องการของประชาคมจังหวัด อันตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริงทุกด้านที่เกี่ยวข้อง และเป็นไปตามหลักการของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) จึงได้มีการศึกษากำหนดยุทธศาสตร์และแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดตรังขึ้น เพื่อใช้เป็นเอกสารอ้างอิงตัวหลักสำหรับการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

จากผลการศึกษาความเป็นมาและสถานภาพปัจจุบันของการท่องเที่ยวในจังหวัดตรังสามารถสรุปภาพรวมของสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดตรัง แยกเป็นประเด็นจุดแข็ง-จุดอ่อน สำหรับปัจจัยภายใน และ โอกาส-ข้อจำกัด จากปัจจัยภายนอกในแต่ละองค์ประกอบของระบบการท่องเที่ยวดังนี้

ทรัพยากรท่องเที่ยว

จุดแข็ง

1. มีทรัพยากรที่หลากหลายทั้งทรัพยากรทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรม เช่น เทศกาลกินเจ
2. ศักยภาพของทรัพยากรสัตว์ป่าในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับสูง สามารถดึงดูดกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะทาง และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้เป็นอย่างดี

3. นิเวศของป่ามีความเป็นเอกลักษณ์สูง เช่น พืชหายาก สัตว์ป่าหายาก และพบแห่งเดียวของประเทศ เป็นต้น
4. ทรัพยากรที่มีอยู่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้หลายรูปแบบ สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวหลายกลุ่มเป้าหมายสู่จังหวัดตรัง
5. ผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวยังมีไม่มากนัก ทำให้ทรัพยากรยังมีความอุดมสมบูรณ์และสวยงาม ไม่เสื่อมโทรม
6. แหล่งท่องเที่ยวมีความเชื่อมโยงกัน ไม่ไกลจากตัวอำเภอเมืองของจังหวัดตรัง

จุดอ่อน

1. แหล่งท่องเที่ยวมีลักษณะคล้ายคลึงกับแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดใกล้เคียงที่มีชื่อเสียงมากกว่า เช่น จังหวัดกระบี่
2. แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่อนุรักษ์ ซึ่งยังมีข้อจำกัดในการพัฒนาเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้แก่ประชาชนท้องถิ่น
3. แหล่งท่องเที่ยวประเภท ป่า-เขา บางแห่งยังเข้าถึงไม่สะดวก
4. ภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อมของชุมชนในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวยังต้องปรับปรุง

โอกาส

1. มีนโยบายในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน
2. ภาคเอกชนให้ความสนใจและร่วมมือในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
3. มีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง โดยสื่อที่หลากหลาย ทำให้ทรัพยากรท่องเที่ยวของจังหวัดตรังเป็นที่รู้จักมาก

อุปสรรค

1. ยังมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่ไม่เหมาะสม ทำให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรท่องเที่ยว

สิ่งอำนวยความสะดวก สาธารณูปโภค สาธารณูปการ และการบริการ

จุดแข็ง

1. มีบริการพื้นฐานรองรับผู้มาเยือน/นักท่องเที่ยว ครบทุกด้าน คือ ที่พัก ร้านอาหาร ร้านค้า การสื่อสาร โทรคมนาคม การบริการยานพาหนะ และบริษัทนำเที่ยว
2. มีอาหารที่แปลกและขึ้นชื่อของจังหวัดตรัง เช่น หมูย่าง ขนมหัก เป็นต้น
3. การเข้าถึงจังหวัดตรังมีความสะดวกทั้งระบบถนน สนามบิน รถไฟ และทางทะเล

4. โครงข่ายถนนสู่แหล่งท่องเที่ยวทางบกและชายฝั่ง มีความเชื่อมโยงและใช้เวลาเดินทางไม่นานนักจากตัวเมือง

จุดอ่อน

1. ขาดศูนย์ข้อมูลที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว
2. การรวมตัวของผู้ประกอบการยังเป็นแบบหลวมๆ
3. มีจำนวนเที่ยวต่อวันในการเดินทางโดยพาหนะทุกชนิดน้อย
4. การบริการบางชนิดยังไม่ได้มาตรฐาน เช่น การนำเที่ยว เรือ และความสะอาดของร้านอาหารบางแห่ง
5. การบริการที่มาจากชุมชนใกล้เคียงแหล่งท่องเที่ยวยังมีน้อย
6. ยังขาดระบบการจัดเก็บและคัดแยกขยะที่เหมาะสมในแหล่งท่องเที่ยวบางแห่ง
7. การบริการที่เอาเปรียบนักท่องเที่ยว เช่น เรื่องราคา ในฤดูกาลท่องเที่ยว
8. สินค้าและการบริการด้านการท่องเที่ยวไม่มีการพัฒนาให้เกิดมูลค่าเพิ่ม เพื่อสร้างจุดขายแก่ตลาดที่มีกำลังซื้อสูง
9. ขาดการวางแผนการใช้ที่ดินและการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกที่กลมกลืนกับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดภูมิทัศน์ที่มีคุณภาพ

โอกาส

1. นโยบายของรัฐบาลสนับสนุนการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยวในบริเวณที่มีศักยภาพ
2. รัฐบาลสนับสนุนธุรกิจ SME ซึ่งรวมด้านการท่องเที่ยวสำหรับเอกชนรายย่อยในการสร้างผลิตภัณฑ์และการบริการสนับสนุนการท่องเที่ยว

อุปสรรค

1. ข้อจำกัดในการประกอบอาชีพภาคเกษตรที่ท้องถิ่น (สำหรับคนท้องถิ่นที่ต้องการเป็นภาคเกษตรก็ต้องผ่านการอบรมจากสถาบันที่ได้รับการรับรองจาก ททท. ก่อน)
2. การเมืองทำให้เกิดความไม่ชัดเจนในการพัฒนาจังหวัดตรัง

ตลาดและนักท่องเที่ยว

จุดแข็ง

1. เป็นนักท่องเที่ยวที่กลับมาเยือนซ้ำจังหวัดตรังอีกหลายครั้ง
2. มีการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง
3. ขนาดกลุ่มนักท่องเที่ยวหลากหลาย ทั้งแบบมวล และแบบกลุ่มเล็ก มีความสนใจเฉพาะด้าน

4. นักท่องเที่ยวที่มาเยือนจังหวัดตรังมีจุดมุ่งหมายในการมาเที่ยวจังหวัดตรัง ไม่ใช่แวะผ่าน (จังหวัดตรังเป็นจุดหมายปลายทางหลัก)
5. ค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวจังหวัดตรังค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นใกล้เคียง
6. นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความพึงพอใจสูง และประทับใจกับทรัพยากรท่องเที่ยวของจังหวัดตรัง

จุดอ่อน

1. มีการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยวเฉพาะในจุดพื้นที่เปราะบาง และในแหล่งที่มีชื่อเสียง
2. จังหวัดตรังไม่ได้เป็นศูนย์กลางของการบริหารราชการในส่วนภูมิภาค เมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น ดังนั้นนักท่องเที่ยวที่เข้ามาประชุม สัมมนาจากส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจมีน้อย
3. การร่วมมือหรือประสานความร่วมมือด้านการตลาดกับพื้นที่ใกล้เคียงมีน้อย
4. ข้อจำกัดในการรับนักท่องเที่ยวทางทะเลในช่วงฤดูมรสุม
5. ยังไม่ได้ตลาดท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ (อยู่นาน, ใช้จ่ายสูง, นักท่องเที่ยวมีคุณภาพจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม)

โอกาส

1. มีการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยว อย่างต่อเนื่อง เช่น ททท. และการบินไทยได้ประชาสัมพันธ์ท่องเที่ยวเมืองตรังในเทศกาลต่าง ๆ เช่น วิวาทใต้สมุทร หรือเทศกาลกินเจ
2. มีการเริ่มต้นรวมกลุ่มของผู้ให้บริการ ด้านต่าง ๆ
3. มีการวางแผนจัดกลุ่มพื้นที่การท่องเที่ยวที่มีความเชื่อมโยงกันให้เป็นวงจรการท่องเที่ยว
4. มีโอกาสรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการหนีความเจริญและความพลุกพล่านจากแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอื่นใกล้เคียง
5. กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้าน เช่น ผจญภัย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวสัตว์ป่า การท่องเที่ยวชุมชน ของประเทศ มีแนวโน้มสูงขึ้น ทำให้จังหวัดตรังโอกาสมากขึ้นในการรับนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้

อุปสรรค

1. นักท่องเที่ยวยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่เหมาะสม
2. นักท่องเที่ยวยังไม่ค่อยรู้จักแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ของ จังหวัดตรัง นอกจากแหล่งท่องเที่ยวที่ได้ความนิยมอยู่แล้ว
3. ราคาน้ำมันที่สูงขึ้น มีผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว และราคาค่าเดินทาง โดยเฉพาะสำหรับนักท่องเที่ยวต่างถิ่น

วิสัยทัศน์และเป้าหมายการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดตรัง

“แหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและเอกลักษณ์ไทย หลากหลายไปด้วยโอกาสทางเลือกด้านการท่องเที่ยว”

ยุทธศาสตร์ที่ 1: พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีโอกาสทางเลือกที่หลากหลายและมีคุณภาพ

กลยุทธ์

- 1) ส่งเสริมและสนับสนุนการฟื้นฟู บำรุงรักษาและการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม
- 2) พัฒนาให้การท่องเที่ยวจังหวัดตรังให้มีเอกลักษณ์และวัฒนธรรมไทยในมาตรฐานสากล
- 3) พัฒนาจุดขายทางการท่องเที่ยวของจังหวัดให้มีความหลากหลายและโดดเด่นเพื่อรองรับกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่าง โดยเฉพาะ การท่องเที่ยวทางทะเล การท่องเที่ยวสุขภาพ การท่องเที่ยวสัตว์ป่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวป่า-เขา-น้ำตก-ถ้ำ
- 4) สนับสนุนให้ท้องถิ่นพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของตนเอง โดยมีการคำนึงถึงการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การบำรุงรักษาสภาพทรัพยากรและการคืนทุน

ยุทธศาสตร์ที่ 2: ประชาสัมพันธ์กลุ่มเป้าหมายเฉพาะ และสร้าง “image” การท่องเที่ยวบนฐานทรัพยากรอันเป็นเอกลักษณ์ที่จังหวัดอื่น ๆ ไม่มี

กลยุทธ์การพัฒนาด้านการตลาด

- 1) สร้างภาพลักษณ์ทางการตลาด (Brand Image) และแสวงหาตลาดเฉพาะ (Niche Markets)
- 2) ส่งเสริมการเสาะหาและขยายตลาดด้านการท่องเที่ยวและธุรกิจเกี่ยวเนื่อง โดยเน้นประชาสัมพันธ์ตรงไปยังกลุ่มท่องเที่ยวที่ต้องการประสบการณ์เฉพาะ ได้แก่ กลุ่มท่องเที่ยวทางทะเล กลุ่มท่องเที่ยวสุขภาพ กลุ่มท่องเที่ยวสัตว์ป่า-นก กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กลุ่มท่องเที่ยวป่า-น้ำตก-ถ้ำ
- 3) เพิ่มจำนวนวันพักค้างและการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว โดยสร้างจุดขายที่หลากหลายและแตกต่างจากจังหวัดกระบี่และจังหวัดภูเก็ต
- 4) พัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม

ยุทธศาสตร์ที่ 3: สร้างมาตรฐานและเอกลักษณ์การให้บริการที่แตกต่างจากจังหวัดใกล้เคียง

กลยุทธ์การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการ

- 1) สร้างมาตรฐานของกิจการท่องเที่ยวที่เน้นการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม

- 2) ส่งเสริมและสร้างมาตรฐานคุณภาพการให้บริการด้านต่าง ๆ
- 3) ส่งเสริมการพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารแก่นักท่องเที่ยวทั้งนอกและในแหล่งท่องเที่ยว
- 4) เพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวก ในบริเวณท่าเรือหลัก เช่น ห้องสุขา ศูนย์บริการข้อมูล และศูนย์อำนวยความสะดวกด้านการรักษาความปลอดภัย
- 5) กวดขันมาตรฐานความปลอดภัย โดยเฉพาะการท่องเที่ยวทางน้ำ
- 6) ส่งเสริมให้มัคคุเทศก์ท้องถิ่นมีความรู้ในการสื่อความหมายแก่นักท่องเที่ยว
- 7) รณรงค์การขึ้นทะเบียนบริษัทนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ และกวดขันเรื่องจรรยาบรรณของผู้ประกอบการ

**ยุทธศาสตร์ที่ 4: บูรณาการระบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้เกิดเอกภาพและ
พันธมิตร**

กลยุทธ์การพัฒนาระบบบริหารจัดการ

- 1) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นเพื่อสร้างและสนับสนุนให้การท่องเที่ยวนำไปสู่การพัฒนาสังคมท้องถิ่นที่เข้มแข็งและมีคุณภาพ
- 2) ส่งเสริมการลงทุนด้านการท่องเที่ยวและธุรกิจเกี่ยวเนื่องที่สร้างงานและรายได้และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ของรัฐ
- 3) บังคับใช้กฎหมายในการควบคุมสิ่งก่อสร้าง อาคารต่าง ๆ ริมชายทะเล ระบบบำบัดน้ำเสีย อย่างเคร่งครัด
- 4) พัฒนาขีดความสามารถและจิตสำนึกของบุคลากรทุกภาคส่วน
- 5) บูรณาการระบบการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมร่วมกับพันธมิตรเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีการศึกษาถึงเรื่องการวางแผนยุทธศาสตร์แบบบูรณาการเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืนของจังหวัดตรังดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยควรทำการศึกษาเพิ่มเติมในครั้งนี้เป็นลักษณะการเชื่อมโยงของแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืนของจังหวัดตรัง ทุกภาคส่วนตั้งแต่เรื่องสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และมิติจิตวิญญาณ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและยั่งยืน

6. ปริมณฑลของพื้นที่ที่ศึกษาซึ่งอธิบายสภาพการณ์ของจังหวัดตรัง และสถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดตรัง

จังหวัดตรัง ตั้งอยู่ภาคใต้ของประเทศไทย ห่างจากกรุงเทพฯ 828 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 4,941.439 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 3,088,399.375 ไร่ เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ที่เลียบชายฝั่งทะเลอันดามัน ยาวตลอดแนวเขต 119 กิโลเมตร (สำนักงานจังหวัดตรัง 2548 : 1-7)

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ อำเภอกงหรา จังหวัดนครศรีธรรมราช และอำเภอกลองท่อม จังหวัดกระบี่
ทิศใต้	ติดต่อกับ อำเภอกงหรา จังหวัดสตูล และทะเลอันดามัน มหาสมุทรอินเดีย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ อำเภอกวนขนุน อำเภอกงหรา และอำเภอบางขัน จังหวัดพัทลุง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ อำเภอกลองท่อม เกาะลันตา จังหวัดกระบี่ และทะเลอันดามัน มหาสมุทรอินเดีย

ภาพประกอบ 1 แผนที่สังเขปแสดงที่ตั้งและอาณาเขตจังหวัดตรัง

แหล่งที่มา : จากข้อมูลทางออนไลน์ <http://www.trang.go.th>

ตราประจำจังหวัดตรัง

เมืองพระยารัษฎา	<i>The city of Phraya Rasda ;</i>
ชาวประชาใจกว้าง	<i>broad-hearted citizen;</i>
หมูย่างรสเลิศ	<i>delicious roast pork;</i>
ถิ่นกำเนิดยางพารา	<i>origin place of para rubber;</i>
เด่นสง่าดอกศรีตรัง	<i>lovely Sri Trang flower;</i>
ปะการังใต้ทะเล	<i>beautiful coral reef;</i>
เสน่ห์หาดทรายงาม	<i>charming sandy beach;</i>
น้ำตกสวยตระการตา	<i>and wonderful waterfalls.</i>

คำขวัญประจำจังหวัดตรัง

แหล่งที่มา : จากข้อมูลทางออนไลน์ <http://www.trang.go.th>

ลักษณะและสภาพโดยทั่วไป

การปกครอง จังหวัดตรังแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 9 อำเภอ กับ 1 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอกันตัง อำเภอห้วยยอด อำเภอย่านตาขาว อำเภอปะเหลียน อำเภอสิเกา อำเภอวังวิเศษ อำเภอนาโยง อำเภอรัษฎา และ กิ่งอำเภอหาดสำราญ รวมพื้นที่ 4,917 ตารางกิโลเมตร

ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่เป็นเนินสูงๆ ต่ำๆ สลับด้วยเขาเล็กๆ กระจายอยู่ทั่วไป พื้นที่ค่อนข้างราบเรียบมีจำนวนน้อยซึ่งใช้เพาะปลูกข้าว ทางทิศตะวันออกมีเทือกเขาบรรทัดยาวจากเหนือจดตอนใต้ และเป็นเส้นแบ่งเขตแดนจังหวัดตรังกับจังหวัดพัทลุง มีเนื้อที่ป่าเกือบร้อยละ 20 ของเนื้อที่จังหวัด ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่แถบเทือกเขาบรรทัด ลักษณะดินส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทราย สภาพป่าเป็นป่าดิบชื้น มีป่าชายเลนสำหรับท่องเที่ยวที่ติดชายทะเล และมีลำน้ำสำคัญๆ 3 สาย อันได้แก่ แม่น้ำตรัง ซึ่งมีต้นกำเนิดจากเขาวังหีบ เทือกเขาหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช แม่น้ำปะเหลียน เกิดจาก

เทือกเขาบรรทัด เขตอำเภอปะเหลียน คลองกะลาแซและต้นน้ำ ที่เกิดจากควนปลวกร้อน ควนชะโน และควนน้ำแดง ชายแดนตรัง กระบี่ นอกจากนี้ยังมีลำห้วยบริวารที่คอยส่งน้ำให้อีกกว่า 100 สาย ทั้งยังมีชายฝั่งด้านตะวันตก ติดทะเลอันดามันที่ยาวถึง 119 กม. กับเกาะต่างๆ กระจายอยู่ กระจายอยู่ กว่า 46 เกาะ และป่าชายเลนที่ยังคงอยู่ในสภาพที่อุดมสมบูรณ์

สภาพภูมิอากาศ

จังหวัดตรังได้รับมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือช่วงเดือนตุลาคม-มกราคม และลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ช่วง เดือนพฤษภาคม-กันยายนทำให้มีฝนตกตลอดปี อุณหภูมิเฉลี่ยอยู่ที่ 27.4 องศาเซลเซียส ส่วนช่วงเวลาที่อากาศเย็นสบาย จะอยู่ประมาณปลาย เดือนพฤศจิกายนจนถึงเดือน ธันวาคม

ทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของจังหวัดตรัง แร่ธาตุที่สำคัญ ได้แก่ ดีบุก ฟลูออไรท์ และ ถ่านหินลิกไนท์ สำหรับทรัพยากรป่าไม้ที่สำคัญๆ เช่น เคี่ยม ยาง ตะเคียน หลุดพอ สามพอน จำดง ตำเสา และตาเสือ เป็นต้น ทางด้านป่าชายเลนมีไม้โกงกาง ตะบูน ตาตุ่ม ปะสัก หลุดพอทะเล ฯลฯ นอกจากนี้ทางด้านชายฝั่งทะเลยังอุดมไปด้วยสัตว์ทะเลนานาชนิด และยังมีแหล่งรังนกนางแอ่นใน ท้องที่อำเภอ สิเกา ซึ่งได้มีเอกชนขอสัมปทานเก็บในแต่ละปี

การประกอบอาชีพ

ชาวตรังส่วนใหญ่มีอาชีพในการเกษตร การเกษตรที่สำคัญของชาวจังหวัดตรังคือการทำ สวนยางพารา ส่วนอาชีพในการเพาะปลูกอื่นๆ รองลงไปคือการทำนา ทำสวนมะพร้าว สวนผลไม้ เช่น เงาะ ทุเรียน กาแฟ และในบางท้องที่ทำสวนพริกไทย สำหรับประชาชนที่อยู่แถบชายฝั่งทะเล อันดามัน มหาสมุทรอินเดียมีอาชีพการประมง

การอพยพของประชากร

จากสภาพภูมิประเทศที่เอื้ออำนวยและทรัพยากรอันสมบูรณ์ของจังหวัด ทำให้ชาวจังหวัด ตรังโดยทั่วไปมีฐานะความเป็นอยู่ดี ฉะนั้นปัญหาอพยพของประชากรในจังหวัดเพื่อไปหางานทำ ในท้องถิ่นอื่นจึงไม่มี แต่ในทางตรงข้าม ปรากฏว่าประชาชนจากท้องถิ่นอื่น เช่น จากจังหวัดใกล้เคียง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนจากจังหวัดทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อพยพเข้ามาหางานทำมี จำนวนมาก โดยการเป็นลูกจ้างในสวนยาง ลูกเรือประมง ลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม และอาชีพ รับจ้างบริการทั่วไป ดังนั้นจังหวัดตรังจึงมีประชากรย้ายเข้ามามากกว่าการย้ายออก

ด้านเศรษฐกิจ

จังหวัดตรังมีทรัพยากรที่สำคัญ คือ ยางพารา สัตว์น้ำ แร่ ปาล์มน้ำมัน รั้งนก ภาวะเศรษฐกิจ และการค้าของจังหวัดตรัง ขึ้นอยู่กับพืชเศรษฐกิจ คือ ยางพารา ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพทำสวนยางพารา ถ้าปีใดยางพารามีราคาสูง เศรษฐกิจจังหวัดตรังโดยรวมก็จะดี แต่ถ้าปีใดราคายางพาราลดต่ำ เศรษฐกิจโดยรวมก็จะซบเซาตามไปด้วย จากข้อมูลจังหวัดตรัง มีพื้นที่ทำการเกษตร จำนวน 1,721,445 ไร่ เป็นพื้นที่ปลูกยางพาราทั้งสิ้น 1,336,853 ไร่ ผลผลิตรวม 298,165 ตัน มูลค่ารวม 6,857 ล้านบาท อาชีพการปลูกสุสตรว์ ได้แก่ ไข่ เป็ด ไก่ โคพื้นเมือง ด้านพื้นเมืองด้านอุตสาหกรรม มีโรงงานอุตสาหกรรม 646 โรงงาน สามารถจ้างแรงงานได้ 18,001 คน ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมเกี่ยวกับยางพารา น้ำมันปาล์ม ไม้ยางพารา อาหารทะเล ฯลฯ

จำนวนประชากร 611,436 คน แบ่งเขตการปกครองเป็น 9 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ 87 ตำบล 720 หมู่บ้าน 14 เทศบาล 1 อบจ. และ 85 อบต. มีจำนวนครัวเรือน 162,677 ครัวเรือน มีสมาชิกวุฒิสภาจำนวน 2 คน มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง 4 คน และแบบบัญชีรายชื่อ 2 คน

ภาพโครงสร้างพื้นฐาน

จังหวัดตรัง มีการคมนาคมขนส่งที่สะดวก ทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ โดยมีรายละเอียดดังนี้

การคมนาคมทางบก

(1) ทางรถยนต์ โดนใช้เส้นทางหลวงแผ่นดินสายหลักที่สำคัญ ได้แก่

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 เป็นทางหลวงแผ่นดินสายประธาน เชื่อมระหว่างภาคเริ่มจากกรุงเทพฯ ผ่านจังหวัดต่างๆ ในภาคกลาง เข้าสู่ภาคใต้ที่ จังหวัดชุมพร ผ่านจังหวัดทางด่านตะวันตกของภาคใต้ เข้าสู่จังหวัดตรัง – พัทลุง สิ้นสุดที่บ้านคลองพรวน อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา และเชื่อมต่อกับ North-South Highway ของมาเลเซีย ที่บูกิต กายูฮัตัม

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 403 แยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 ที่อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง ผ่านอำเภอทุ่งสง อำเภอร่อนพิบูลย์ บรรจบ-ทางหลวงหมายเลข 408 ที่บ้านศาลามีชัย อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช

(2) ทางรถไฟ เป็นจังหวัดที่มีทางรถไฟแห่งเดียวทางฝั่งทะเลตะวันตก วิ่งวันละ 2 ขบวน คือ รถเร็ว และรถด่วน สายกรุงเทพ ฯ – ตรัง – กันตัง

การคมนาคมทางอากาศ

มีสนามบินพาณิชย์ จำนวน 1 แห่ง ได้แก่

ท่าอากาศยานจังหวัดตรัง มีทางวิ่ง ความยาว 2,100 เมตร ความกว้าง 15 เมตร พื้นที่ลานจอดอากาศยาน 15,600 ตารางเมตร จอดอากาศยานได้ 3 ลำ ขนาดของอาคารผู้โดยสาร

2,740 ตารางกิโลเมตร สามารถรองรับผู้โดยสารภายในประเทศขาเข้าได้ จำนวน 150 คน / ชั่วโมง และขาออกได้ จำนวน 150 คน / ชั่วโมง

การคมนาคมทางน้ำที่จังหวัดตรัง มีท่าเรือกันตัง สามารถรองรับเรือขนาด 6,000 ตัน

การคมนาคม มีเส้นทางคมนาคมขนส่งทางเลือก ถึง 4 ทาง คือ

1. ทางรถยนต์ จาก ตรัง – กรุงเทพฯ 828 กิโลเมตร
2. ทางรถไฟ แห่งเดียวทางฝั่งทะเลตะวันตก วันละ 2 ขบวน รถเร็ว และรถด่วน
3. ทางอากาศ ท่าอากาศยานตรัง ห่างจากตัวจังหวัด 7 กิโลเมตร
4. ทางน้ำ ท่าเรือกันตัง

สภาพเศรษฐกิจ

รายได้เฉลี่ย (ปี 2546) 52,934 บาท /คน / ปี เป็นอันดับที่ 9 ของภาคใต้ และอันดับที่ 35 ของประเทศผลิตภัณฑ์มวลรวม 31,767 ล้านบาท รายได้ภาคเกษตรกรรม 11,588,143 ล้านบาท พืชที่สำคัญ คือ ยางพารา และปาล์มน้ำมัน

ยางพารา มีพื้นที่ปลูกยางพาราทั้งสิ้น 1,348,016 ไร่ พื้นที่ไม้ผล จำนวน 1,209,538 ไร่ ผลผลิตรวม 304,521.32 ตัน มูลค่าผลผลิต 11,317.10 ล้านบาท

ปาล์มน้ำมัน มีพื้นที่ปลูกทั้งสิ้น 83,037 ไร่ พื้นที่ให้ผล 66,279 ไร่ ผลผลิตรวม 159,029.95 ตัน มูลค่าผลผลิต 1,372.99 ล้านบาท

กัญทะเล (กัญกุลาดำ และกัญขาว) เกษตรกร จำนวน 877 ราย พื้นที่เลี้ยง 7,789 ไร่ ผลผลิต 7,775.50 ตัน มูลค่า 1,166.33 ล้านบาท

ปศุสัตว์ ได้แก่ โคเนื้อ โคนม จำนวน 48,008 ตัว สุกร จำนวน 39,362 ตัว ไก่ 906,601 ตัว ภาษีอากร ปี 2547 จัดเก็บได้ 718.192 ล้านบาท

การชลประทาน ช่วยพื้นที่เกษตรกรรมได้ประมาณ 48,800 ไร่

การประมงชายฝั่ง มีธุรกิจประมง และแปรรูปสัตว์น้ำ 117 แห่ง เป็นโรงงานปลากระป๋อง 1 โรง โรงงานแช่แข็ง 5 โรง โรงน้ำปลา 1 โรง โรงกะปิ (ครีวเรือน) 23 โรง โรงทำกุ้งแห้ง 36 โรง โรงงานปลาป่น 7 โรง แปะปลา 20 แห่ง โรงน้ำแข็ง 7 โรง ต่อเรือ 1 โรง โรงซ่อมเรือ 3 โรง และ บั๊มน้ำมัน 13 แห่ง จำนวนเรือประมง 3,352 ลำ

อุตสาหกรรม มีโรงงาน 628 โรงงาน ขนาดใหญ่ 12 โรง ขนาดกลาง 76 โรง และขนาดเล็ก 540 โรง

ทรัพยากรป่าไม้ ในปี 2544 จังหวัดตรัง มีพื้นที่ป่ามากเป็นอันดับ 2 ในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ ตอนบน กลุ่มที่ 2 โดยมี 0.73 ล้านไร่

การท่องเที่ยวตรังมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งด้านธรรมชาติและวัฒนธรรม ดังนี้

ท่องเที่ยวทางทะเล ระหว่างเดือน พฤศจิกายน-เมษายน เดินเลียบหาดท่องเที่ยว คลอง ล่อง แคนู ลงทะเล ตามหาพะยูน ตกปลา ดำน้ำชมปะการัง ลอดถ้ำมรกต ถ้ำน้ำในหินผา ที่มีไม้กึ่งแห้งใน โลก อาบน้ำตกน้ำเค็มแห่งเดียวของประเทศไทย

ท่องเที่ยวบนบก เดินป่าภูเขาเมฆ เขาเจ็ดยอด และเขาสูงอีกหลายแห่งสัมผัสความบริสุทธิ์ ของไทรหมอก ขึ้นดากับพืชพรรณหายาก เล่นน้ำตก (โดนเต๊ะ กะช่อง ร้อยชั้นพันวัง สายรุ้ง ไพรสวรรค์) ล่องแก่ง พายเรือลอดถ้ำเล ทะเลสองห้อง

เที่ยวถ้ำ ศึกษาร่องรอยประวัติศาสตร์ ถ้ำเขาปิยะ (ซึ่งพระมหากษัตริย์ และพระบรมวงศานุวงศ์ ได้เสด็จ มาทอดพระเนตร ปรากฏหลักฐานเป็นลายพระหัตถ์) ถ้ำคีรีวิหาร ถ้ำพระพุทธร ถ้ำเขาพระ ถ้ำเขาสามบาตร และภูเขาทอง ถ้ำช้างหาย ถ้ำอิโสะ

สัมผัสวิถีวัฒนธรรมสินค้าชุมชน มีดพร้านาบ้อ ผ้าทอนาหมื่นศรี ไม้เทพทาโรแกะสลัก เข้า เมืองคนช่างกิน กินกาแฟกับหมูย่าง มีขนมเค้กเป็นของฝาก

งานเทศกาลสำคัญ คือ เทศกาลกินเจ งานวิวาทิไต้สมุทร เทศกาลขนมเค้ก เทศกาลหมูย่าง งานวันเฉลิมพระชนมพรรษา และงานกาชาด งานเทศกาลไหว้พระจันทร์ ประเพณีลากพระ งาน เทศกาลเปิดฟ้าเมืองตรัง ฯลฯ

สถานที่พัก มีโรงแรมทั้งสิ้น 65 โรงแรม จำนวน 2,739 ห้อง สถานพักแรมเพื่อการท่องเที่ยว 37 แห่ง 2,324 ห้อง

ผลิตภัณฑ์ OTOP จำนวน 114 ชนิด เป็นระดับ 5 ดาว 5 ชนิด มียอดการจำหน่าย ในปี 2547 จำนวน 323,260,193 บาท

- อาหาร เค้ก หมูย่าง ของทะเล
- เครื่องแต่งกาย ผ้าทอ ผ้าบาติก
- เครื่องใช้ไม้สอย มีดพร้านาบ้อ เตยปาหนัน เครื่องจักสาน เครื่องหนัง กระเบน

เครื่องมือช่าง

- ผลิตภัณฑ์สมุนไพรของที่ระลึก ไม้แกะสลัก ดอกไม้บายาง ดอกไม้ประดิษฐ์ ดอก เกลิตปลา หนังสติ๊ก ของเด็กเล่นจากไม้ยางพารา

สภาพสังคม

- การศึกษา แบ่งเขตพื้นที่ออกเป็น 2 เขตการศึกษา สถานศึกษา 390 แห่ง จำนวน นักเรียน 129,682 คน ครู 6,093 คน สถาบันอุดมศึกษา 9 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยรามคำแหง สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติฯ จังหวัดตรัง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต (กศ.บป. ศูนย์ตรัง) สถาบันชั้นสูงจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตศรีวิชัย วิทยาลัยพลศึกษาจังหวัดตรัง วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนิตรัง และวิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธรจังหวัดตรัง

- ศาสนา ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 78.98 รองลงมาคือ ศาสนาอิสลาม ร้อยละ 20 ศาสนาคริสต์ และอื่น ร้อยละ 1.02

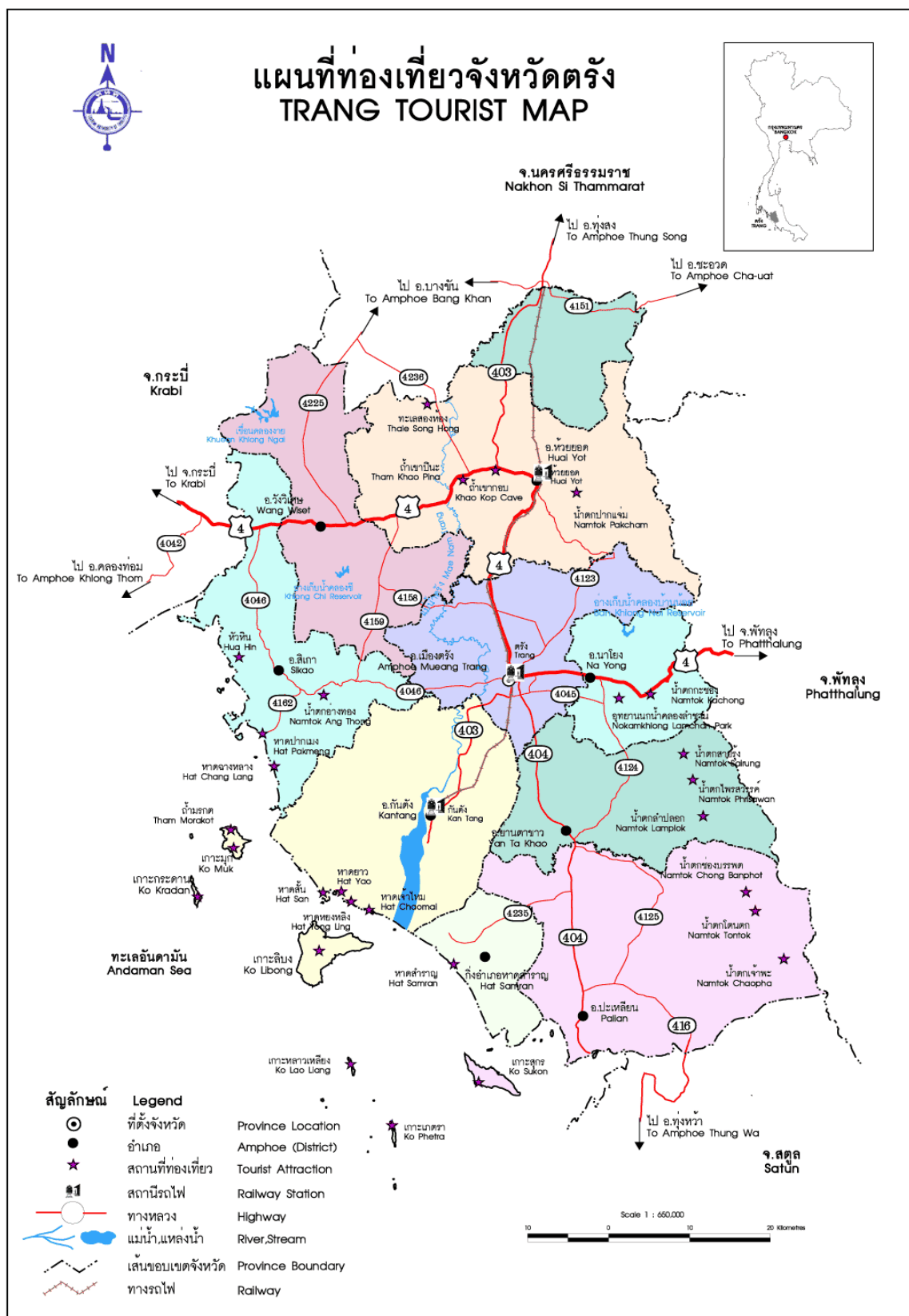
- ด้านการสาธารณสุขมีโรงพยาบาลของรัฐ 9 แห่ง โรงพยาบาลเอกชน 5 แห่ง และสถานพยาบาลอื่นๆ อีก 197 แห่ง

- ด้านแรงงานผู้มีงานทำ 333,380 คน คิดเป็นร้อยละ 95.69 ของประชากรวัยแรงงาน ผู้ไม่มีงาน 4,781 คน คิดเป็นร้อยละ 0.74 ของประชากรทั้งจังหวัด และแรงงานต่างด้าว 1,017 คน นายจ้าง 173 คน

- ด้านอาชญากรรม ตั้งแต่มกราคม-กันยายน 2547 (ลดลงจากปี 2546 เกินร้อยละ 20) มีดังนี้

1) คดีอุกฉกรรจ์ และสะเทือนขวัญ รับแจ้ง 158 ราย จับ 90 ราย คดีประทุษร้ายต่อชีวิต ร่างกายและเพศ รับแจ้ง 357 ราย จับ 184 ราย และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน รับแจ้ง 414 ราย จับ 194 ราย

2) จังหวัดตรังมีคำขวัญด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย โดยจะทำให้เป็นเมืองแห่งสันติ เมืองแห่งความรัก หรือ “ Land of Peace & Land of Love” โดยจะดำเนินการกวาดล้างอาชญากรรมต่างๆ อย่างต่อเนื่อง รักษาความสงบในพื้นที่ทั้งชายหาด และทะเล สร้างความมั่นใจให้แก่ผู้มาท่องเที่ยว

ภาพประกอบ 2 แผนที่ท่องเที่ยวจังหวัดตรัง แหล่งที่มาของข้อมูล ออนไลน์ www.tat.go.th

1. แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่

1.1 เกาะมุก ถ้ำมรกต เกาะกระดาน เกาะม้า เกาะแหวน

ภาพประกอบ 3 เกาะมุก

แหล่งที่มา ออนไลน์ <http://www.trangzone.com>

1.1.1 เกาะมุก อยู่ในเขตปกครองของตำบลเกาะลิบง ชุมชนหมู่บ้านของเกาะมุกอยู่ทางด้านทิศตะวันออก ระหว่างหาดหัวแหลมกับอ่าวพังงา ชายฝั่งของเกาะมุกรายรอบด้วยหญ้าทะเล และแนวปะการัง บริเวณแหลมหินด้านทิศเหนือของเกาะ เป็นแหล่งปะการังอ่อนที่หนาแน่นและสวยงาม

ภาพประกอบ 4 บริเวณปากถ้ำมรกตและภายในถ้ำมรกต

ด้านทิศตะวันตกของเกาะมุก ส่วนหนึ่งคือผิวดินเป็นแนวยาว ได้ผิวดินแห่งนี้เป็นที่ตั้งของ ถ้ำมรกต ที่สวยงามเป็นเสมือนอัญมณีแห่งท้องทะเลอันดามัน ชาวบ้านเรียกว่า ถ้ำน้ำ ปากถ้ำเป็นโพรงเล็กๆ พอเรือลอดเข้าได้ในช่วงน้ำลง โพรงแคบๆ มีช่วงยาวประมาณ 80 เมตร เมื่อถึงปากถ้ำจะเห็นน้ำทะเลสีใสมรกต มีหาดทรายขาวสะอาด โอบด้วยหน้าผาสูงชัน แลเห็นท้องฟ้าสีครามอยู่เบื้องบน ผืนผามีต้นไม้ใบเขียวแซมอยู่โดยตลอด

ภาพประกอบ 5 เกาะกระดาน

1.1.2 เกาะกระดาน อยู่ในเขตตำบลเกาะลิบง เมื่อมองจากฝั่งหาดยาว แลดูเหมือนภูเขาลูกตั้งอยู่เป็นพีชติดต่อกัน ด้านหน้าเกาะเป็นหาดทรายขาวสะอาด ที่ปลายหาดด้านหนึ่ง มีแนวปะการังทอดยาวมาถึงชายฝั่งที่มีน้ำตื้นๆ เห็นปลาสีสวย ๆ แหวกว่ายไปมาในดงปะการัง เมื่อน้ำลดปะการังเหล่านี้จะโผล่พ้นน้ำ ปะการังส่วนใหญ่เป็นปะการังสมอง และปะการังเขากวาง

1.1.3 เกาะม้า เกาะแหวน

ภาพประกอบ 6 เกาะม้า

แหล่งที่มา ออนไลน์ <http://www.trangzone.com>

เกาะม้า เป็นแหล่งดำน้ำตื้นชมปะการังอ่อน บริเวณนี้จะงดงามไปด้วยปะการังอ่อนหลากสี และยังคงดอกไม้ทะเลและปลาการ์ตูนนีโมสั้มเหลืออยู่ เกาะม้าเป็นเกาะไม่มีชายหาด ดูเหมือนแท่งหินตั้งโดดอยู่กลางน้ำ เป็นหนึ่งในหลาย ๆ เกาะของทะเลตรัง อยู่ห่างฝั่งท่าเรือปากเมงประมาณ 12 กิโลเมตรเศษ จุดดำน้ำชมปะการังอยู่บริเวณด้านซ้ายของเกาะ

ภาพประกอบ 7 ปะการังบริเวณเกาะแหวน
แหล่งที่มา ออนไลน์ <http://www.trangzone.com>

เกาะแหวน อยู่ในท้องที่อำเภอกันตังที่อยู่ด้านตะวันตก มีความยาวของเกาะในแนวเหนือ - ใต้ ประมาณ 0.55 กิโลเมตร ความกว้างในแนวตะวันออก - ตะวันตก ประมาณ 0.43 กิโลเมตร พื้นที่รวม 0.16 ตารางกิโลเมตร เป็นเกาะโดยไม่มีพื้นที่ราบ มีจุดสูงสุด 220 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง เป็นเกาะที่มี สัมปทานรังนก สภาพป่าเป็นป่าดิบชื้น มีทั้งดง ปะการังน้ำตื้นและน้ำลึก ดอกไม้ทะเล กัลปังหา สลัดกันตลอดแนวชายฝั่ง มีแนวปะการังค่อนข้างสมบูรณ์ เช่น ปะการังเขากวาง ปะการังแสทะเล ฟองน้ำแจกันดำ ฟองน้ำครก ดอกไม้ทะเล ดอกไม้ทะเลครก ปะการังช่องแผ่น ปะการังเห็ด อยู่ในระดับความลึกประมาณ 10-20 ฟุต ส่วนใหญ่จะอยู่ทางทิศตะวันออกของเกาะ ด้านทิศตะวันตกระดับความลึก 60 ฟุต จะไม่มีปะการังเลย

1.2 อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม หาดหยงหลิง หาดยาว หาดสั้น

ภาพประกอบ 8 หาดเจ้าไหม
แหล่งที่มา ออนไลน์ <http://www.trangzone.com>

1.2.1 หาดเจ้าไหม เป็นหาดทรายที่สวยงามของจังหวัดตรัง และทะเลอันดามัน มีเรื่องเล่าว่า เจ้าไหมเป็นคนจีนคุมเรือสำเภามาค้าขายกับเกาะลิบง เกิดชอบทำเลที่ตั้ง จึงขอตั้งบ้านเรือนสำหรับเป็นท่าเรือค้าขาย ต่อมาเกิดอยากเป็นใหญ่จึงไปยุยงให้เจ้าเมืองลิบง กับเจ้าเมืองที่บ้านทุ่งค่ายรบกันไม่แพ้ชนะกัน เมื่อความทราบไปถึงโต๊ะละหม้ย ซึ่งเป็นที่เจ้าเมืองทั้งสองเคารพนับถือ ได้เดินทางมาให้ยุติสงครามเจ้าไหมไม่ยอมเล็ก โต๊ะละหม้ยโกรธจึงสาปให้เจ้าไหมกลายเป็นหินคือ เขาเจ้าไหม ส่วนชื่อบ้านทุ่งค่ายมาจากที่ตั้งค่ายของพระยาออกเขี้ยว

ภาพประกอบ 9 หาดหยงหลิง
แหล่งที่มา ออนไลน์ <http://www.trangzone.com>

1.2.2 หาดหยงหลิง หาดยาว และหาดสั้น เป็นหาดทรายในหมู่บ้านเจ้าไหม ตำบลเกาะลิบง ส่วนที่อยู่บนแผ่นดินใหญ่

สัญลักษณ์ของเจ้าไหมคือ เขาเจ้าไหม ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นโขดเขารูปกระโดงฉลาม ที่โดดเด่น ทาบกับท้องฟ้าสีคราม

หาดหยงหลิง เป็นหาดรูปโค้งที่มีโขดเขาคั่นริมทะเล ตอนน้ำลงมีช่องให้ลอดออกไปหน้าผา และชายหาดระหว่างโขดเขา จากชายหาดด้านนี้ มีถ้ำเดินทะเลออกไปยังป่าโปร่งริมทาง และยังมีหาดตอนในชื่อ หาดสั้น จากหาดหยงหลิงมีหาดทรายยาวไปจดเขาเจ้าไหม มีความยาวประมาณ 5 กิโลเมตร จึงเรียกว่า หาดยาว ตรงมุมโค้งของโขดเขามีอ่าวเล็ก ๆ ชื่อ อ่าวปอ อีกกด้านหนึ่งของปากเขาต่อจากปลายสุดของหาดยาวใกล้เชิงเขาเป็นหาดทรายอีกตอนหนึ่ง หันออกสู่เกาะลิบงชื่อ หาดเจ้าไหม

ต่อจากหมู่บ้านมีคลองเจ้าไหม ลึกเข้าไปมีเขาย่อมชื่อ เขาโต๊ะแนะ และเขาอื่นๆ อีกหลายลูก ภายในมีถ้ำที่มีหินงอกหินย้อย ในถ้ำเขาโต๊ะแนะเคยมีผู้พบลูกปัดโบราณ เศษเครื่องกระเบื้องดินเผา และโครงกระดูกมนุษย์อีกเป็นจำนวนมาก

1.3 หาดปากเมง หาดราชมงคล หาดนางหลาง

ภาพประกอบ 10 หาดปากเมง
แหล่งที่มา ออนไลน์ <http://www.trangzone.com>

หาดปากเมง เป็นหาดทรายที่มีชื่อเสียงรู้จักกันมานาน เป็นหาดรูปโค้งจันทร์เสี้ยว มีเขาเม็งทอดตัวเป็นแนวยาวเหมือนปราการกำบังคลื่นลม อยู่ในเขตตำบลไม้ฝาด อำเภอสิเกา

ตั้งอยู่ที่ตำบลไม้ฝาด เป็นหาดรูปพระจันทร์ครึ่งเสี้ยวยาวประมาณ 5 กิโลเมตร มีความสวยงามและสงบเงียบ ชายหาดมีป่าสนตามธรรมชาติขึ้น จากหาดมองไปกลางทะเลจะเห็นเกาะน้อยใหญ่สลับซับซ้อนกันมองเห็นดูลักษณะคล้ายคนนอนหงายอยู่ในทะเล บริเวณหาดปากเมงมีท่าเทียบเรือปากเมงสามารถเช่าเรือไปเกาะไหง เกาะเชือก เกาะม้า เกาะแหวน เกาะกระดาน เกาะมุกและถ้ำมรกต การเดินทาง ไปตามทางหลวงหมายเลข 4046-4162 (ตรัง-สิเกา-ปากเมง) ระยะทาง 38 กิโลเมตร เมื่อถึงหาดปากเมงเลี้ยวขวาประมาณ 1 กิโลเมตร นอกจากนั้นยังมีรถตู้ ตรัง-สิเกา-ปากเมง ให้บริการที่ถนนท่ากลาง ในอำเภอเมือง

ภาพประกอบ 11 หาดราชมงคล

หาดราชมงคล ตั้งอยู่ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดัตตัง การเข้าถึงสะดวกด้วยเส้นทางตรัง-สิเกา-ปากเมง ทางหลวงหมายเลข 4046-4162 ระยะทาง 30 กิโลเมตร เป็นชายหาดที่สวยงาม มีหาดทรายเป็นแนวยาวทรายสีขาว ใกล้กันจะเป็นเขาเมงซึ่งจะมีนักท่องเที่ยวทำกิจกรรมพายเรือคายัค และบริเวณใกล้กันเป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำราชมงคล

หาดนางหลาง อยู่ในเขตอำเภอสิเกา เป็นที่ทำการอุทยานแห่งชาติเขาเจ้าไหม ตามแนวชายหาดยาวประมาณ 2 กิโลเมตร เต็มไปด้วยดงลำเจียก หรือปาล์มที่ส่งกลิ่นหอมกรุ่นในยามเย็น และที่ปลายโค้งของชายหาดเป็นที่ตั้งของเขาลูกเล็ก ๆ ชื่อ เขาแบนะ มีภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์อยู่ในหน้าผา

1.4 ถ้ำเจ้าไหม หรือถ้ำเจ้าคุณ

ภาพประกอบ 12 ทางเข้าถ้ำเจ้าไหม หรือถ้ำเจ้าคุณ

ถ้ำเจ้าไหม ถ้ำเจ้าคุณ เป็นถ้ำหินงอกหินย้อยอยู่ที่เขาโต๊ะแนะ ใกล้บ้านเจ้าไหม นั่งเรือจากหาดยาวไปตามคลองเจ้าไหม ประมาณ 15 นาที ถ้ำเจ้าไหมใช้เรือเล็กหรือแคนพายลอดทะเลถ้ำไปยังป่าชายเลนอันอุดมสมบูรณ์ ถ้ำเจ้าคุณอยู่เลยถัดไปเป็นถ้ำที่ต้องเดินขึ้นไปเที่ยวชมความงดงามของถ้ำ

2. ทรัพยากรท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ได้แก่

ภาพประกอบ 13 อนุสาวรีย์พระยารัษฎานุประดิษฐ์

2.1 อนุสาวรีย์พระยารัษฎานุประดิษฐ์

อยู่บริเวณสวนสาธารณะเขตเทศบาลนครตรัง ห่างจากศาลากลางจังหวัดประมาณ 1 กิโลเมตร มีบริเวณกว้างขวาง เต็มไปด้วยพันธุ์ไม้ดอกและไม้ใบต่าง ๆ นับเป็นสวนสาธารณะที่สวยงาม เป็นแหล่งออกกำลังกายและพักผ่อนของประชาชน ซึ่งทางราชการได้ร่วมมือกับประชาชนชาวจังหวัดตรังสร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์สำหรับพระยารัษฎานุประดิษฐ์

ภาพประกอบ 14 พิพิธภัณฑ์พระยารัษฎานุประดิษฐ์

2.1.1 พิพิธภัณฑสถานพระยาธรรมาธิราช

รับผิดชอบโดย เอกชนและลูกหลาน ตั้งอยู่ที่ บ้านเลขที่ 1 ถนนค่ายพิทักษ์ ตำบลกันตัง อำเภอกันตัง ห่างจากเทศบาลกันตังประมาณ 200 เมตร เข้าถึงได้สะดวกโดยรถทุกชนิด

เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ประเภทพิพิธภัณฑสถาน เป็นจวนเก่าเจ้าเมืองตรัง มีเนื้อที่ไม่มากนักประมาณ 2 ไร่ เป็นเรือนไม้ 2 ชั้นดั้งเดิมที่พระยาธรรมาธิราช เคยอาศัยอยู่ภายในบ้านมีหุ่นขี้ผึ้ง ข้าวของเครื่องใช้ที่เป็นของโบราณดั้งเดิม รูปภาพต่าง ๆ พร้อม คำบรรยายประวัติ เปิดให้เข้าชมในวันอังคาร – วันอาทิตย์ เวลา 8.30 -16.30 พักเที่ยงเวลา 12.00-13.00 น. หยุดวันจันทร์

2.2 ศาลเจ้ากิวอ่องเอี้ย ศาลเจ้าพ่อหมื่นราม

ภาพประกอบ 15 ศาลเจ้ากิวอ่องเอี้ย

ศาลเจ้ากิวอ่องเอี้ย รับผิดชอบโดย สมาคมจีน ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลนครตรัง การเข้าถึงสะดวกสบายด้วยถนนลาดยาง 2 เลน รถทุกชนิดสามารถเข้าถึงได้

เป็นศาลเจ้าที่มีสถาปัตยกรรมจีน มีการใช้ประโยชน์จากกลุ่มนักท่องเที่ยวในช่วงวันหยุด และแะสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ระหว่างทางของนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ยังใช้ประกอบพิธีในเทศกาลกินเจ การไหว้เจ้า

ศาลเจ้าพ่อหมื่นราม รับผิดชอบโดย สมาคมจีน ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลนครตรัง การเข้าถึงสะดวกสบายด้วยถนนลาดยาง 2 เลน รถทุกชนิดสามารถเข้าถึงได้ ห่างจากหมู่ตมหลักฐานประมาณ 500 เมตร

เป็นศาลเจ้าที่มีสถาปัตยกรรมจีน มีการใช้ประโยชน์จากกลุ่มนักท่องเที่ยวในช่วงวันหยุด และแะสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ระหว่างทางของนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ยังใช้ประกอบพิธีในเทศกาลกินเจ การไหว้เจ้า

ภาพประกอบ 16 ต้นยางพาราต้นแรกของประเทศ
แหล่งที่มา ออนไลน์ <http://www.trangall.com/tr-attraction.htm>

2.3 ต้นยางพาราต้นแรกของประเทศ

ตั้งอยู่ริมถนนก่อนเข้าสู่ตัวเมืองอำเภอกันตังหลายคนอาจจะสงสัยว่าทำไมต้นยางไม้โตสักเท่าไรเลยเขาเล่าว่านี่คือหนึ่งในต้นยางชุดแรกๆ ที่ท่านพระยารัษฎานุประดิษฐ์นำมาปลูก แต่เผอิญต้นนี้ปลูกอยู่บนชั้นหินทำให้ต้นไม้โตเท่าที่ควร

ยางพาราเป็นพืชที่มีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน เริ่มจากการเดินทางไปพบทวีปอเมริกาของโคลัมบัส ในราวปี พ.ศ.2036 หรือเป็นเวลาประมาณ 510 ปีมาแล้ว ต่อมาได้มีการสำรวจหลายคณะเดินทางไปภายหลัง พบเห็นชาวอินเดียแดงซึ่งเป็นคนพื้นเมืองในอเมริกาใต้ นำลูกบอลล์ยางเล็กๆ มาเล่นเกมส์และเห็นเป็นของแปลกที่มีวัตถุดิกระดอนเด่นขึ้นลงได้ ชาวอินเดียแดงเรียกต้นยางว่า "คาอูห์ซุค" (Caoutchouc) แปลว่า "ต้นไม้ที่ร้องไห้" เพราะเมื่อต้นยางถูกของมีคมจะมีน้ำยางหยดไหลคล้ายหลั่งน้ำตา ชาวอินเดียแดงนำยางมาทำของใช้ต่างๆ เช่น ขวดหรือภาชนะที่ทำจากยางและรองเท้ายางที่ทำงานๆ โดยใช้เท้าจุ่มลงในน้ำยางแล้วยกมาปล่อยให้แห้ง ทำหลายๆ ครั้งจะได้รองเท้ายางที่เหนียวทนเหมือนสวมถุงเท้า คณะนักสำรวจจากยุโรปเดินทางกลับได้มีผู้นำยางจากเมืองพารา (PARA) ซึ่งเป็นเมืองท่าแถบลุ่มน้ำอะเมซอนอเมริกาใต้ และเมื่อถึงยุโรปแล้วได้พบโดยบังเอิญว่า ถ้านำยางมาถูรอยดินสอจะลบรอยดินสอได้ (Rubber) ชื่อ "ยางพารา" หรือ PARA RUBBER จึงเป็นชื่อที่ติดปากคนทั่วโลกตั้งแต่นั้นมา

การค้นคว้าพัฒนายางทางอุตสาหกรรมในยุโรปขยายตัวอย่างรวดเร็ว เริ่มจากนำน้ำยางสดไปเคลือบผ้าทำผ้ายางกันฝนได้ นำไปผลิตทำที่รองรับความยืดหยุ่นของเครื่องยนต์ ใช้ทางการแพทย์ ทำอุปกรณ์กีฬาและของเล่นต่างๆ แต่ที่สำคัญแล้วใช้เป็นปริมาณมากที่สุด คือ ใช้ในอุตสาหกรรมทำยางรถยนต์ และใช้เทคโนโลยีสูงสุด ได้แก่ การทำล้อเครื่องบิน นอกจากนี้ยังใช้ทำ

เฟอร์นีเจอร์ พวกโซฟา ที่นอนฟองน้ำ ทำให้เราได้นั่งได้นอนที่นุ่มๆ แสนสบาย ยางพาราจึงเป็นต้นไม้ที่สวรรค์ ประทานมา เพื่อความผาสุกของมวลมนุษยชาติ

ยางพาราเข้าสู่ไทย ประมาณปี พ.ศ.2442 พระยารัษฎานุประดิษฐ์ฯ ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองตรัง ได้นำยางพาราจากมาเลเซียเข้ามาปลูกที่อำเภอกันตัง จังหวัดตรังเป็นแห่งแรก และต้นยางต้นดังกล่าวปัจจุบันก็ยังอยู่ ซึ่งตั้งอยู่ริมถนนก่อนเข้าสู่ตัวเมืองอำเภอกันตัง นับจากเริ่มปลูกครั้งแรกถึง พ.ศ. 2548 ยางพาราไทย อายุครบ 106 ปี

3. ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ได้แก่

ภาพประกอบ 17 เทศกาลกินเจ

แหล่งที่มา ออนไลน์ <http://www.trangall.com/tr-attraction.htm>

3.1 เทศกาลกินเจ

3.1.1 กินเจ การกินเจเป็นการบูชา เทพพเคราะห์ บำเพ็ญศีล สมาทาน ทำกายวาจา และใจให้บริสุทธิ์ งดเว้นอาหารประเภทเนื้อสัตว์ทุกชนิด เว้นจากการทำบาป สละตนให้พ้นจากกิเลส ทั้งปวงโดยการถือศีล ผู้ที่ปฏิบัติต่างมีจิตใจเบิกบาน นุ่งขาวห่มขาว อันเป็นปัจจัยเตือนตัวเองให้สำนึกว่าตนกำลังตนให้บริสุทธิ์

ชาวจีนเชื่อกันว่าเมื่อถึงวันขึ้นหนึ่งค่ำ ถึง เก้าค่ำ ตามจันทรคติของจีน เทพเจ้าประจำดาวพเคราะห์ (กั๋วอ๋องไต้เต้) จะผลัดเปลี่ยนกันลงมาตรวจโลกมนุษย์ ทั้งกลางวันและกลางคืน จึงได้จัดพิธีถือศีลกินเจในเดือนเก้า เริ่มตั้งแต่วันขึ้นค่ำ รวมเก้าวันเก้าคืน แต่ศาลเจ้าบางแห่งจะกำหนดวันจัดตามความเหมาะสม และพิธีสำคัญในวันกินเจคือพิธีลุยไฟ โดยเชื่อว่ากองไฟเป็นกองไฟศักดิ์สิทธิ์ แสดงถึงอิทธิฤทธิ์ที่บังคับไฟไม่ให้ร้อน หรืออีกนัยหนึ่งเชื่อว่าเป็นไฟทิพย์ ใช้ชำระความสกปรกของร่างกายให้บริสุทธิ์ การลุยไฟกระทำโดยการก่อกองไฟด้วยถ่านไม้ จนกระทั่งถ่านลุกแดงแล้วเกลี่ยให้กว้าง พระเจ้าทำพิธีลุยไฟก่อน ต่อจากนั้นผู้กินเจและมั่นใจว่าตนเองสะอาดบริสุทธิ์ ก็จะ

ลุยไฟโดยไม่เป็นอันตรายแต่อย่างใด เด็กผู้หญิงและคนแก่เฒ่าห้ามลุยไฟ และผู้ที่ไม่บริสุทธิ์ห้ามลุยไฟ เพราะอาจได้รับอันตราย

การลุยไฟส่วนหนึ่งมีการนำเอาสิ่งของต่าง ๆ ที่นำออกไปจากศาลเจ้านำกลับเข้าประจำที่เดิมในศาลเจ้าโดยต้องผ่านกองไฟ เพื่อให้บริสุทธิ์ปราศจากสิ่งเป็นภัยทั้งปวง และเป็นการประกอบพิธีส่งพระด้วย ในวันเก้าค่ำ เมื่อทำพิธีส่งพระเสร็จสิ่งของต่างๆ ผ่านกองไฟกลับไว้ในศาลเจ้าแล้ว พอถึงวันสิบค่ำก็มีพิธีเชิญตะเกียงและเสาธงลง เป็นอันสิ้นสุดพิธีในเทศกาลกินเจ

ภาพประกอบ 18 เทศกาลวิวาห์ใต้สมุทร
แหล่งที่มา ออนไลน์ <http://www.trangzone.com>

3.2 เทศกาลวิวาห์ใต้สมุทร

เจ็ดปีที่ผ่านมาพิธีนี้สามารถสร้างชื่อเสียงให้กับจังหวัดตรังและประเทศไทย จนถึงกับมีการบันทึกเอาไว้ในสถิติของ Guinness World of Record ว่าเป็นสถานที่จัดการจดทะเบียนสมรสใต้ทะเลที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในโลกนานสองปีติดต่อกันคือปี 2543 ซึ่งมีคู่สมรสจาก 28 ประเทศมาร่วมดำน้ำจดทะเบียนสมรส 30 คู่ และในปี 2544 ก็มีคู่สมรส 33 คู่จาก 31 ประเทศ

สำหรับกำหนดการก็คือวันวาเลนไทน์ของทุกปี และจะกินเวลาประมาณ 3 วัน โดยเริ่มตั้งแต่วันแรก ทางจังหวัดจะจัดขบวนกลองยาวไปต้อนรับถึงสนามบินเลยทีเดียว จากนั้นพาไปชมการแสดงที่ศาลากลางจังหวัดตรัง ก่อนจะเข้าพักที่โรงแรมธรรมรินทร์ ธนา และร่วมงานเลี้ยงต้อนรับภายในโรงแรมวันรุ่งขึ้นซึ่งเป็นวันประกอบพิธี ถึงได้ลงเรือที่ทำเรือปากเมง (เจ็ดโมงเช้า) เพื่อไปเกาะกระดาน สถานที่ ประกอบพิธี เมื่อไปถึงก็ต้องเดินผ่านซุ้มประตูเงินประตูทอง เพื่อเข้ายังบริเวณที่จัดไว้สำหรับพิธีรดน้ำสังข์ โดยจะเชิญแขกผู้ใหญ่มาเป็นผู้รดน้ำสังข์ให้บ่าวสาวทุกคู่ แล้วจากนั้นจึงเปลี่ยนชุด เพื่อจะลงไปจดทะเบียนสมรสใต้ทะเลครั้งละ 12 คู่ โดยมีผู้ลงนามเป็นสักขีพยานในพิธีจดทะเบียนสมรสใต้ทะเลทั้งสิ้น 5 คน สำหรับพิธีใต้ทะเลนี้ แขกที่อยู่บนบกสามารถดูได้จากโทรทัศน์วงจรปิด พอตกบ่ายถึงได้เคลื่อนขบวนกลับตัวจังหวัดเพื่อร่วมงานเลี้ยงแสดงความยินดี ที่หากวิวาห์

ใต้สมุทร และจะมีพิธีส่งตัวที่โรงแรมในคืนนั้นเอง วันรุ่งขึ้นบ่าวสาวร่วมกันปลูกต้นไม้แห่งความรัก เป็นที่ระลึก ที่สวนรวมพรรณไม้แห่งความรัก ในสวนพฤกษศาสตร์ภาคใต้ (ทุ่งค่าย) ก่อนจะกลับกรุงเทพฯ

- คู่รักที่สมัครเข้าร่วมงาน ต้องมีใบอนุญาตดำน้ำแล้วเท่านั้น
- เอกสารประกอบการสมัคร ได้แก่ ใบสมัครเข้าร่วมพิธีวิวาห์ใต้สมุทร สำเนาบัตรประชาชน สำเนาทะเบียนบ้าน สำเนาใบอนุญาตการดำน้ำ
- ค่าใช้จ่ายในการร่วมงาน คู่ละ 25,000 บาท (รวมค่าห้องพัก Deluxe 2 คืน ค่าอาหาร,ค่ารถ/เรือตามโปรแกรม ค่าใช้จ่ายพิธีการต่าง ๆ) ราคาไม่รวมค่าเดินทางไป-กลับจากภูมิลำเนาของท่านมายัง จ.ตรัง
- ผู้จัดงานจะเตรียมอุปกรณ์ให้ในการใช้ดำน้ำ
- สำหรับผู้ติดตามของคู่บ่าวสาว คิดค่าใช้จ่ายท่านละ 7,500 บาท ราคาเป็นค่าห้องพัก 2 คืน ค่าอาหาร ค่ารถ/เรือตามโปรแกรม ไม่รวมค่าเดินทางไป-กลับจากภูมิลำเนาไปยังจังหวัดตรัง
- การชำระเงิน สามารถชำระโดยเช็คสั่งจ่าย “หอการค้าจังหวัดตรัง” หรือ โอนเงินเข้าบัญชีออมทรัพย์ ธนาคารไทยพาณิชย์ สาขาตรัง ชื่อบัญชี “หอการค้าจังหวัดตรัง” หมายเลขบัญชี 512-2-34889 -7 และกรุณาส่งหลักฐานการโอนเงินไปยัง โทรสาร 0-7521-1380
- ใบทะเบียนสมรสได้ทะเล เป็นเพียงใบรับรองการเข้าร่วมงานเท่านั้น มิได้มีผลทางกฎหมายใดๆ ทั้งสิ้น

งานนี้เหมาะสำหรับนักดำน้ำ และผู้ที่ชื่นชอบทะเลเป็นชีวิตจิตใจ หรือถ้าคิดว่าอยากจะจดทะเบียนและฮันนีมูนไปพร้อมกันเลยทีเดียวก็น่าสนใจ แต่ควรติดต่อล่วงหน้าสักนิด เพื่อจะได้ไม่ผิดหวัง

3.3 เทศกาลหมูย่าง ขนมหัศจรรย์

ภาพประกอบ 19 เทศกาลหมูย่าง

แหล่งที่มา ออนไลน์ <http://www.trangall.com/tr-attraction.htm>

งานเทศกาลหมูย่าง เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้น เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว ของจังหวัดตรัง โดยจะจัดขึ้นในช่วงประมาณเดือนกันยายนของทุกปี ภายในงานจะประกอบไปด้วย หมูย่างสูตร

พิเศษของเมืองตรังจากร้านต่าง ๆ ในจังหวัด มาร่วมออกร้าน ณ บริเวณสี่แยกธรรมรินทร์ บนถนนสถานี มีการจัดแข่งขันการกินหมูย่าง พร้อมทั้งมีการเดินพาเหรดในช่วงเช้า การจัดกระบวนแบบแฟนตาซี ขบวนที่ร่วมได้มา จากโรงเรียนต่างๆ ในจังหวัด และมีการเชิญดารานักร้อง มาร่วมงานครั้งนี้ด้วย

ภาพประกอบ 20 งานเทศกาลขนมเค้ก
แหล่งที่มา ออนไลน์ <http://www.trangall.com/tr-attraction.htm>

งานเทศกาลขนมเค้ก เป็นงานเทศกาลที่ทางหอการค้าจังหวัดตรัง สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อเป็นการส่งเสริม และประชาสัมพันธ์ขนมเค้ก ซึ่งเป็นขนมเลื่องชื่อชนิดหนึ่งประจำจังหวัดตรัง กำหนดการจัดงานจะอยู่ในช่วงเดือนสิงหาคมของทุกปี โดยในงานจะรวบรวมผู้ผลิตเค้กในจังหวัดตรังทุกร้าน มาร่วมออกร้านจำหน่ายเค้กในราคาพิเศษ

ภาพประกอบ 21 เทศกาลเก็บหอยทะเล
แหล่งที่มา ออนไลน์ <http://www.trangall.com/tr-attraction.htm>

3.4 เทศกาลเก็บหอยตะเภา

งานเทศกาลหอยตะเภา เป็นเทศกาลที่มุ่งส่งเสริมการอนุรักษ์ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม โดยใช้แหล่งท่องเที่ยวคือชายหาดปากเมงเป็นสถานที่จัดงาน ซึ่งถือเป็นการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวและแหล่งท่องเที่ยวบริเวณใกล้เคียงไปด้วยในตัว งานเทศกาลจะจัดขึ้นในช่วงเดือนพฤศจิกายนของทุกปี กิจกรรมในงานมีดังนี้

- ชาวบ้านร่วมแข่งขันเก็บหอยตะเภา
- มีการแข่งขันจักรยานบนหาดทราย
- ดารา นักร้อง ร่วมกันแสดงบนเวที
- มีการแสดงความสามารถของนักเรียนจากโรงเรียนต่างๆ
- จัดนิทรรศการอนุรักษ์หอยตะเภา

กิจกรรมท่องเที่ยว

1. กิจกรรมการท่องเที่ยวดำน้ำดูปะการัง

ภาพประกอบ 22 กิจกรรมดำน้ำดูปะการัง

ดำน้ำดูปะการัง (Skin Diving /Snorkeling)

การดำน้ำตื้นโดยการใช้หน้ากากพร้อมท่อหายใจที่เรียกว่า(Skin Diving /Snorkeling) และผู้ดำน้ำต้องสวมเสื้อชูชีพเพื่อให้ลอยตัวอยู่ในระดับผิวน้ำได้นานๆ เป็นการดำน้ำในจุดที่ระดับน้ำลึกประมาณ 1-3 เมตร การดำน้ำลักษณะนี้สามารถทำได้ทั่วไป ธรรมชาติอาจไม่มากเท่าการดำน้ำลึก แต่ผู้ดำไม่ต้องใช้เวลาฝึกนานและไม่มีอันตรายจากการดำน้ำ จุดดำน้ำตื้นที่เหมาะสมได้แก่เกาะแหวน เกาะม้า เกาะเชือก รอบเกาะไหง ตอนกลางของเกาะรอก เกาะหลาวเหลียง

2. กิจกรรมเดินป่าศึกษาธรรมชาติ

ภาพประกอบ 23 กิจกรรมเดินป่าศึกษาธรรมชาติ

กิจกรรมเดินป่าศึกษาธรรมชาติ บนเทือกเขาบรรทัดมีเส้นทางเดินป่าในรูปแบบผจญไพรศึกษาธรรมชาติ 7 เส้นทาง คือ เขาหลัก เขารูตู เขาล่อน เขานกร้า เขาเจ็ดยอด น้ำตกโตนตก-บ้านตระ คลองตง-น้ำตกโตนตก นักท่องเที่ยวที่สนใจสามารถติดต่อได้ที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด หรือใช้บริการนำเที่ยวจากลิมการท่องเที่ยว ตรังทัวร์ ตรังสมายด์ทัวร์ กรีนเทรล หรือล่ำพลอกรีสอร์ท

การเตรียมตัว นอกจากนักท่องเที่ยวต้องเตรียมอุปกรณ์ เส้นทาง ที่มงาน คนนำทาง ลูกหาบ แล้วยังต้องเตรียมฟิตร่างกายไว้ให้พร้อมด้วย การเดินป่าในช่วงที่มีฝนพรา หรืออากาศชื้น ควรเตรียมรองเท้า ถังเท้าไปประมาณ 2 คู่ รองเท้าที่ใช้ไม่ควรมีสภาพดีเกินไประยะเวลาในการเดินทาง ทริปหนึ่งควรใช้เวลา 2 คืน 3 วัน

3. กิจกรรมพายคายัค แคนู

ภาพประกอบ 24 กิจกรรมพายคายัค แคนู

กิจกรรมล่องเรือคายัค ปากเมง-หาดราชมงคล-หาดคลองสน

เป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้นักท่องเที่ยวสัมผัสกับธรรมชาติของฝั่งทะเลสิเกา โดยเริ่มจาก ท่าเรือปากเมง สู่ถ้ำเกาะเมง ถ้ำตันไทร ถ้ำค้างคาว หาดเกาะเมง หาดราชมงคล หาดคลองสน กลับสู่คลองสิเกา การเดินทางมีสองรูปแบบคือ .ข้เรือหางยาว หรือพายเรือคายัคเลาะป่าชายเลน นักท่องเที่ยวที่สนใจพายเรือคายัคในเส้นทางนี้ติดต่อได้ที่ กำนัน พรศักดิ์ เกลี้ยงช่วย ประธานชมรมมัคคุเทศก์ เฉพาะพื้นที่ทางทะเลชายฝั่งทะเลรุ่นที่ 1 จังหวัดตรัง ที่ร้านเลตริงรีสอร์ทและเรสเทอรัรองท์ หาดปากเมง

กิจกรรมพาย แคนู ล่องลากูน ที่เขาโต๊ะแนะ บ้านเจ้าไหม

บ้านเจ้าไหม มีการบุกเบิกเส้นทางล่องแคนูโดย คุณประทีปแห่งลิบงการท่องเที่ยว เพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้ศึกษาและสัมผัสธรรมชาติของป่าชายเลน ในรูปแบบล่องเรือในลากูนของเขาโต๊ะแนะ

เส้นทางแคนูเริ่มจากที่บ้านหาดยาว ออกสู่เส้นทางเลียบป่าชายเลนเข้าสู่คลองลานจรเข้ ผ่านผาหิน และโพรงถ้ำแปลกตา น้ำเขียวใส และไม้โกงกางที่สมบูรณ์ บรรยากาศเงียบสงบ และเป็นธรรมชาติ ก่อนเข้าสู่ถ้ำจระเข้ยาวที่ยาวประมาณ 50 เมตร มีหินงอกหินย้อยให้ชม ถ้ำแห่งนี้สามารถล่องเรือได้ ในช่วงน้ำลดเท่านั้น ออกจากถ้ำจระเข้ยาวสู่เวียงอ่าวลากูน ที่มีภูเขาหินเขาโต๊ะแนะโอบล้อมป่าและน้ำให้อยู่ด้วยกันอย่างสมบูรณ์ เข้าสู่ถ้ำเจ้าคุณ ชมความงามของถ้ำสองชั้นแล้วกลับลงเรือแคนู กลับสู่บ้านเจ้าไหม นักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาธรรมชาติป่าชายเลนเป็นพิเศษติดต่อเช่าเรือได้ที่ ลิบงการท่องเที่ยว ข้อควรระวัง ระวังศีรษะเวลาลอดเข้าไปในถ้ำ เพราะภายในถ้ำมืดและมีหินย้อยระเกะระกะ

4. ชมงานศิลปะ และประมงพื้นบ้าน

ภาพประกอบ 25 กิจกรรมประมงพื้นบ้าน

โดยการที่นักท่องเที่ยวไปร่วมทำกิจกรรมกับชาวบ้านที่ทำการประมงพื้นบ้าน เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของการทำประมง ณ ชุมชนเจ้าไหม ซึ่งการทำประมงพื้นบ้านโดยที่ชาวประมงพื้นบ้าน จะสามารถจับสัตว์น้ำได้จำเป็นต้องอาศัยความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ที่ซ้ำของค่อนข้างมาก โดยเฉพาะในส่วนของคุณวุ้นนั้นถือว่ามีความสำคัญ มากทีเดียว นับตั้งแต่ความรู้ความเข้าใจ

เกี่ยวกับธรรมชาติของสัตว์น้ำ ทั้งความรู้เกี่ยวกับประเภทและชนิดของสัตว์น้ำ แหล่งที่อยู่อาศัย การแพร่พันธุ์ ลักษณะนิสัย อาหาร และลักษณะการหาอาหารของสัตว์น้ำนานาชนิด เนื่องจากความรอบรู้เรื่องเหล่านี้จะเป็นหลักประกันให้แก่ปริมาณสัตว์น้ำที่สามารถจับได้ เช่น น้ำทะเลที่นิ่งและเย็นเฉียบจะไม่มีปลา ดังนั้นหากต้องการวางอวนหรือตกเบ็ด ต้องทำในบริเวณที่น้ำค่อนข้างอุ่น ส่วนช่วงที่น้ำทะเลมีสีขุ่นจะมีปลาจำพวกปลากระบอกและปลาโคบมาก เพราะปลาเหล่านี้จะมากินโคลนและดีโคลนจนน้ำขุ่น ถ้าหากน้ำทะเลใสกึ่งปลาจะสามารถมองเห็นอวนได้ง่าย จึงจับสัตว์น้ำได้น้อย แต่น้ำทะเลใสจะส่งผลต่อการทำไชหมึก เพราะทำให้หมึกมองเห็นเหยื่อในไชจึงเข้าไปติดกับ ส่วนสัตว์น้ำบางชนิด อย่างเช่น กุ้งก็มีแหล่งที่อยู่แตกต่างกันระหว่างช่วงน้ำขึ้นและน้ำลง กล่าวคือช่วงน้ำขึ้นกุ้งจะอยู่กระจัดกระจายหลายที่ แต่เมื่อน้ำลงกุ้งจะลงไปอยู่รวมกันในร่องน้ำ ชาวบ้านที่วางอวนกุ้งจึงสามารถจับกุ้งได้มากในช่วงเวลาน้ำลง” เรื่องราวของวิถีชีวิต อันเป็นวิถีไทยในเรื่องการทำมาหากินนี้จะไปปรากฏในงาน “วิถีไทเพื่อการพึ่งตนเอง”